

Rådet for
Den Europæiske Union

Bruxelles, den 21. januar 2021
(OR. en)

14282/20
ADD 6

AGRI 492
AGRIFIN 134
AGRISTR 118
AGRILEG 179
AGRIORG 115

FØLGESKRIVELSE

---

fra: Martine DEPREZ, direktør, på vegne af generalsekretæren for Europa-Kommissionen

modtaget: 18. januar 2021

til: Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, generalsekretær for Rådet for Den Europæiske Union

---

Komm. dok. nr.: SWD(2020) 371 final

Vedr.: ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE
Kommissionens henstillinger med henblik på Danmarks strategiske plan under den fælles landbrugspolitik Ledsagedokument til MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET, DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG REGIONSUDVALGET Henstillinger til medlemsstaterne vedrørende deres strategiske plan for den fælles landbrugspolitik

---

Hermed følger til delegationerne dokument SWD(2020) 371 final.

Bilag: SWD(2020) 371 final

Bruxelles, den 18.12.2020
SWD(2020) 371 final

ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE

Kommissionens henstillinger med henblik på Danmarks strategiske plan under den fælles landbrugspolitik

Ledsagedokument til

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET,
DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG
REGIONSUDVALGET**

Henstillinger til medlemsstaterne vedrørende deres strategiske plan for den fælles landbrugspolitik

{COM(2020) 846 final} - {SWD(2020) 367 final} - {SWD(2020) 368 final} -
{SWD(2020) 369 final} - {SWD(2020) 370 final} - {SWD(2020) 372 final} -
{SWD(2020) 373 final} - {SWD(2020) 374 final} - {SWD(2020) 375 final} -
{SWD(2020) 376 final} - {SWD(2020) 377 final} - {SWD(2020) 379 final} -
{SWD(2020) 384 final} - {SWD(2020) 385 final} - {SWD(2020) 386 final} -
{SWD(2020) 387 final} - {SWD(2020) 388 final} - {SWD(2020) 389 final} -
{SWD(2020) 390 final} - {SWD(2020) 391 final} - {SWD(2020) 392 final} -
{SWD(2020) 393 final} - {SWD(2020) 394 final} - {SWD(2020) 395 final} -
{SWD(2020) 396 final} - {SWD(2020) 397 final} - {SWD(2020) 398 final}

Indhold

1. KOMMISSIONENS HENSTILLINGER MED HENBLIK PÅ DANMARKS STRATEGISKE PLAN UNDER DEN FÆLLES LANDBRUGSPOLITIK.....	2
1.1 Fremme en intelligent, robust og modstandsdygtig landbrugssektor og dermed garantere fødevarer sikkerheden	2
1.2 Styrke miljøbeskyttelsen og klimaindsatsen og bidrage til Unionens miljø- og klimamålsætninger	3
1.3 Styrke den socioøkonomiske struktur i landdistrikterne og løse samfundsmæssige problemer	4
1.4 Modernisere sektoren ved at fremme og dele viden, innovation og digitalisering og tilskynde til at udnytte disse muligheder	5
1.5 Henstillinger	5
2. ANALYSE AF LANDBRUG OG UDVIKLING AF LANDDISTRIKTER I DANMARK .	8
2.1 Støtte en bæredygtig landbrugsindkomst og modstandsdygtighed i hele Unionen med henblik på at øge fødevarer sikkerheden.....	8
2.2 Styrke markedsorienteringen og øge konkurrenceevnen herunder større fokus på forskning, teknologi og digitalisering.....	10
2.3 Forbedre landbrugernes position i værdikæden	11
2.4 Bidrage til modvirkning af og tilpasning til klimaændringer samt bæredygtig energi	12
2.5 Fremme bæredygtig udvikling og effektiv forvaltning af naturressourcer såsom vand, jord og luft.....	14
2.6 Bidrage til beskyttelse af biodiversitet, forbedre økosystemtjenester og bevare levesteder og landskaber	16
2.7 Tiltrække unge landbrugere og fremme virksomhedsudvikling i landdistrikterne..	18
2.8 Fremme beskæftigelse, vækst, social inklusion og lokaludvikling i landdistrikterne, herunder bioøkonomi og bæredygtigt skovbrug.....	20
2.9 Forbedre den måde, hvorpå landbruget i EU reagerer på samfundets krav til fødevarer og sundhed, herunder sikre, nærende og bæredygtige fødevarer samt dyrevelfærd.....	21
2.10 Tværgående målsætning om viden, innovation og digitalisering.....	23

1. KOMMISSIONENS HENSTILLINGER MED HENBLIK PÅ DANMARKS STRATEGISKE PLAN UNDER DEN FÆLLES LANDBRUGSPOLITIK

Dette dokument indeholder henstillingerne med henblik på Danmarks strategiske plan under den fælles landbrugspolitik inden for rammerne af den strukturerede dialog og udarbejdelsen af den strategiske plan for den fælles landbrugspolitik. Henstillingerne er baseret på en analyse af situationen, behovene og prioriteterne for landbruget og landdistrikterne i Danmark. Henstillingerne vedrører de specifikke økonomiske, miljømæssige og sociale målsætninger i den fremtidige fælles landbrugspolitik og navnlig ambitionerne og de specifikke mål i "fra jord til bord"-strategien og biodiversitetsstrategien for 2030. Som anført i jord til bord-strategien opfordrer Kommissionen Danmark til i sin strategiske plan under den fælles landbrugspolitik at fastsætte eksplicite nationale værdier for målene i den grønne pagt¹ under hensyntagen til landets særlige situation og disse henstillinger.

1.1 Fremme en intelligent, robust og modstandsdygtig landbrugssektor og dermed garantere fødevarer sikkerheden

En af de fremtidige udfordringer er at bevare landbrugets og fødevarerproduktionens konkurrenceevne i Danmark og samtidig tilskynde landbrugerne til at anvende mere bæredygtige forvaltningspraksisser.

Indkomsten pr. arbejdstager i landbrugssektoren er meget svingende og ligger på ca. 42 % af gennemsnitslønnen i Danmark mellem 2015 og 2019.

Ud over de sædvanlige vejrforhold og markedsforhold er en vigtig årsag til de svingende indkomster i Danmarks landbrugssektor, at landet er stærkt afhængigt af globale markeder.

Betalinger under den fælles landbrugspolitik baseret på arealer og dyr tegnede sig for 32 % af landbrugets faktorindkomst i 2018. Selv om dansk landbrug er meget produktivt, er virksomhedsindkomsten lavere end faktorindkomsten i landbruget.

Sektorens rentabilitet er lav, og der er mangel på sektorspecifik kvalificeret arbejdskraft. Det er en udfordring at tiltrække arbejdstagere med færdigheder, der fuldt ud udnytter ny teknologi og dermed øger produktiviteten og opretholder konkurrenceevnen. Det nuværende system med videndeling og målrettet rådgivning for landbrugere vurderes at være egnet til dette formål, men det skal fortsat tilpasses nye udfordringer, navnlig dem, der er knyttet til målene i den grønne pagt.

Samarbejdet mellem landbrugerne er meget struktureret, og kooperativer (for forarbejdning og afsætning af mejeriprodukter, kød og markafgrøder og levering af rå- og hjælpestoffer) og anerkendte producentorganisationer (i frugt- og grøntsagssektoren) spiller en vigtig rolle. Den høje grad af organisation og vertikal integration i fødevarerforsyningskæden har alt i alt givet landbrugerne en stærk position. Salg fra virksomhed til forbruger er imidlertid mindre udviklet, hvilket kan udgøre en mulighed for landbrugerne, da der er stigende efterspørgsel efter nicheprodukter af høj kvalitet.

En vedholdende markedsføringsstrategi er vigtig for at opretholde dansk landbrugs position på verdensmarkedet. Landbrugernes nøje kontrol med forarbejdningen og markedsføringen af

---

¹ Der er tale om de mål, der er knyttet til anvendelsen af og risikoen forbundet med pesticider, salg af antimikrobielle stoffer, tab af næringsstoffer, areal med økologisk landbrug, meget forskelligartede landskabstræk og adgang til et hurtigt bredbåndinternet.

fødevarer bidrager til at finansiere et højt investeringsniveau inden for forskning, udvikling og markedsføring og til at opretholde landbrugets konkurrenceevne.

1.2 Styrke miljøbeskyttelsen og klimaindsatsen og bidrage til Unionens miljø- og klimamålsætninger

EU's miljømål er et problem for dansk landbrug i betragtning af landbrugets overordnede struktur og intensitet, som det fremgår af flere nøgleindikatorer.

Hvad angår de samlede drivhusgasemissioner, er emissionerne fra landbrug og arealanvendelse, ændringer i arealanvendelse og skovbrug (LULUCF) store i forhold til Danmarks størrelse. Landbruget står for en betydelig andel, som er steget i de senere år. Dyrkede arealer er en stor kilde til emissioner og yder et større bidrag end landbrugsjord, tarmgøring og gødningshåndtering. Dette afspejler en intensiv husdyrsektor.

Stigningen i ammoniakemissionerne indebærer en risiko for manglende overholdelse af emissionsreduktionstilsagnene. Skovområder i Danmark er en nettokilde til emissioner, og øgede sommertemperaturer (og reduceret nedbør) vil medføre en højere risiko for skovbrande og hyppigere tørke. Det vil svække de fleste træer og gøre dem mere sårbare over for sygdomme og skadedyr.

Med hensyn til vandkvaliteten har kvælstof- og fosforkoncentrationerne været stabile siden 2009, dog på meget højere niveauer end EU-gennemsnittet. I forbindelse med vandrammedirektivet er alle vandområder endnu ikke i god stand, og landbruget er udpeget som en væsentlig medvirkende faktor. Det er nødvendigt at opnå en bedre integration af EU's vandkvalitetsmål på politikområder, som f.eks. landbrug, for at opfylde vandrammedirektivets standarder og skabe bedre synergier mellem miljø- og landbrugspolitikkerne. Den strategiske plan under den fælles landbrugspolitik bør dels anvendes til at sikre, at målene for reduktion af næringsstoffer nås, og dels at den relevante miljølovgivning gennemføres.

Andelen af produktion af vedvarende energi i landbruget er lavere end EU-gennemsnittet og bør øges, selv om dataene viser en positiv tendens. Både landbrug og skovbrug har et højere energiforbrug end EU-gennemsnittet, selv om energieffektiviteten er forbedret siden 2015.

Det står sløjt til med biodiversiteten i Danmark, selv om salget af pesticider eksempelvis er faldet kraftigt i det seneste årti. Indekset for agerlandsfugle viser et betydeligt fald i antallet af agerlandsfugle i perioden 1995-2014, og et stort antal bestøvere er på den røde liste. De vigtigste naturtyper for arter på den danske rødliste for 2019 var skove, græsarealer og agerjord.

Delvist naturlige levesteder er faldet betydeligt og er fortsat stærkt fragmenterede, mens andelen af Natura 2000-områder i Danmark ligger under EU-gennemsnittet. I 2018 var kun ca. 15 % af Danmark dækket af skov, og 69 % af skovhabitaterne udviste en negativ tendens med hensyn til bevaringsstatus. Den generelle situation er imidlertid mere gunstig for arter end for levesteder.

Et centralt spørgsmål er den manglende plads til naturen i Danmark. Med hensyn til Natura 2000 bør Danmark overveje en mere målrettet anvendelse af den fælles landbrugspolitik til støtte for bevaringsforanstaltninger på landbrugsjord og andre områder, der er påvirket af landbrugsaktiviteter, som kan bidrage til biodiversitetsstrategien. Landbrugsintensiteten er generelt faldet i de seneste år. Det økologisk dyrkede areal er vokset, og der er blandt forbrugerne stor efterspørgsel efter økologiske produkter.

Klimaændringerne kan i visse henseender få en positiv indvirkning på landbruget i Danmark. På den anden side kan der forekomme kortere vækstsæsoner og et mere varieret udbytte for visse etårige afgrøder. Højere temperaturer kan føre til en større spredning af plante- og dyresygdomme, ændringer i nedbørsmønstre kan påvirke landbrugets produktivitet og gøre det nødvendigt at indføre bedre dræningssystemer, mens større temperaturudsving vil øge behovet for kunstvanding og skabe et større vandbehov for husdyrbrug.

1.3 Styrke den socioøkonomiske struktur i landdistrikterne og løse samfundsmæssige problemer

Overgangen til et mere bæredygtigt landbrug og samtidig opretholdelse af den høje produktivitet skaber behov for kvalificerede unge samt kvalificerede ledere og arbejdstagere.

Befolkningen i Danmark vokser, men i mindre grad i landdistrikterne end i byområderne. Der er i landdistrikterne en stigende andel af personer over 65 år og en faldende andel af personer under 15 år, mens der er et stigende antal unge i byområderne. Gennemsnitsalderen for landbrugere er steget til 57 år, andelen af unge landbrugere ligger et godt stykke under EU-gennemsnittet, og der er i udpræget grad en skæv kønsfordeling med få unge kvindelige landbrugere. Selv om det samlede areal, der forvaltes af unge landbrugere, er faldet, forvalter unge landbrugere i gennemsnit større bedrifter.

Danmark skal tage hensyn til kvinders særlige behov inden for landbruget og i landdistrikterne for at sikre ligestilling mellem kønnene og udligning af kønsskævheder med hensyn til beskæftigelse, løn, pension, pleje og beslutningstagning.

Beskyttelsen af arbejdstagere inden for landbruget, navnlig arbejdstagere i usikre, sæsonbetonede eller sorte job, vil spille en vigtig rolle med hensyn til at sikre overholdelsen af de rettigheder, der er nedfældet i lovgivningen. Dette er et vigtigt element i EU's retfærdige fødevarer-system, der indgår i jord til bord-strategien.

Adgangen til jord er fortsat en udfordring, da jordpriserne er høje, og en gennemsnitlig landbrugsbedrift udgør en investering på ca. 3,5 mio. EUR. Beskæftigelsesfrekvensen er relativt høj i landdistrikterne og nær det nationale gennemsnit. Arbejdsløsheden er forholdsvis lav i landdistrikterne for ældre arbejdstagere, men arbejdsløsheden blandt unge er højere end i landdistrikterne generelt.

BNP pr. indbygger (i købekraftstandarder) ligger væsentligt over EU-gennemsnittet, men landdistrikterne ligger tættere på EU-gennemsnittet. Landdistrikterne tegner sig i øjeblikket for 24 % af bruttoværditilvæksten.

Omsætningen i bioøkonomisektoren i landbruget er steget langsomt i de seneste år, og beskæftigelsen i denne sektor er faldet. Yderligere udvikling af biomasseproduktion og bioraffinering kan give landdistrikterne nye muligheder.

Det findes et robust system til at håndtere og føre kontrol med anvendelsen af pesticider. Danmark bør dog fortsat fremme bæredygtig anvendelse af pesticider, navnlig ved at sikre udbredelsen af integreret skadedyrsbekæmpelse.

Danmark har lav anvendelse af antimikrobielle stoffer og veludviklede politikker, der dækker deres tilgængelighed og anvendelse.

Danmark bør fortsat gøre noget ved dyrevelfærd, navnlig den vedvarende praksis med halekupering. Der skal fokuseres på at fremme dyreavlssystemer og -praksis, der forbedrer dyrevelfærden, og navnlig på at mindske stress for svin.

Danmark bør gøre en indsats for at skifte til sundere og mere miljømæssigt bæredygtige valg af fødevarer i overensstemmelse med de nationale ernæringsmæssige anbefalinger, da Danmark bl.a. har et lavt forbrug af frugt og grøntsager.

1.4 Modernisere sektoren ved at fremme og dele viden, innovation og digitalisering og tilskynde til at udnytte disse muligheder

Det landbrugsfaglige viden- og innovationsnetværk (AKIS) i Danmark er robust og godt integreret og spiller en central rolle med hensyn til at hjælpe dansk landbrug med at bevare sin position som global aktør og frontløber i anvendelsen af nye grønne løsninger.

Rådgivningstjenesterne i Danmark er lydhøre over for landbrugernes behov og civilsamfundets bekymringer. De rådgiver også landbrugerne om at overholde forskellige krav og om nye teknologi.

Det vellykkede samarbejde mellem anvendt videnskab og slutbrugere har potentiale til at udvikle sig yderligere. Danmark har imidlertid besluttet ikke at støtte operationelle grupper under det europæiske innovationspartnerskab. Landbrugs- og skovbrugssektoren drager derfor ikke fuld fordel af innovations- og videndelingsaktiviteter på EU-plan og vil gå glip af muligheden for at deltage i grænseoverskridende operationelle grupper.

Trods den relativt gode dækning, som hurtigt bredbånd har i landdistrikterne, er dette fortsat en udfordring i nogle områder. Danmark er nødt til at tage denne udfordring op gennem en komplementær anvendelse af den fælles landbrugspolitik, anden EU-finansiering eller national finansiering.

Ca. 60 % af befolkningen i landdistrikterne har digitale færdigheder på et grundlæggende niveau eller derover, hvilket er et godt stykke over EU-gennemsnittet.

1.5 Henstillinger

For at imødegå ovennævnte indbyrdes forbundne økonomiske, miljømæssige/klimamæssige og sociale udfordringer mener Kommissionen, at den danske strategiske plan under den fælles landbrugspolitik bør fokusere sine prioriteter og koncentrere sine interventioner om følgende punkter og samtidig tage passende hensyn til den territoriale mangfoldighed i landbruget og landdistrikterne i Danmark:

Fremme en intelligent, robust og modstandsdygtig landbrugssektor og dermed garantere fødevarer sikkerheden

- Styrke **konkurrenceevnen og markedsorienteringen** ved at fastholde et stærkt fokus på forskning, udvikling og innovation for at kunne tilpasse landbrugsproduktionen til fremtidige udfordringer og dermed forblive konkurrencedygtig og opretholde en stærk position på de globale markeder, navnlig inden for bæredygtige/grønne produktions- og forarbejdningsmetoder af høj kvalitet.
- **Fokuser på at bevare og styrke samarbejdsstrukturen** under hensyntagen til, at landbrugernes indgående kontrol med fødevarerforsyningskæden fremmer langsigtede

investeringer med henblik på tilpasning til fremtidige udfordringer, herunder styring af operationelle risici for primærproducenter.

- **Sikre bedrifternes levedygtighed.** Overvej en mere målrettet støtte ved at mindske indkomstforskellene mellem forskellige bedriftsstørrelser og opnå en mere jævn fordeling af støtten (f.eks. ved hjælp af supplerende omfordelingsindkomststøtte af hensyn til bæredygtighed og nedsættelse af betalinger) og fremskridt i den interne konvergensproces.

Styrke miljøbeskyttelsen og klimaindsatsen og bidrage til Unionens miljø- og klimamålsætninger

- **Fremme afbødning af klimaændringer,** reduktion af drivhusgasemissioner, navnlig fra tarmgæring og husdyrgødning, i overensstemmelse med metanstrategien. Foranstaltningerne kunne være rettet mod en forbedret foderforvaltning. Tilskynde til kulstoflagrende dyrkning og forbedre forvaltningspraksis for kulstofrige jorder og tørvemoser for at øge det nuværende kulstofdræn og reducere kulstoftab. Overvej genfugtning af tørvemoser.
- **Fremme klimatilpasning og øge modstandsdygtigheden** gennem målrettede investeringer i forskning og udvikling af forvaltningspraksis og modstandsdygtige plantearter. Fremme bedre vandforvaltning på landbrugsjord.
- **Bidrage til målet for EU's grønne pagt om at reducere tabet af næringsstoffer** og imødegå virkningen af intensiv dyrkning på vandkvalitet og luftemissioner. Der bør lægges særlig vægt på udvaskning af næringsstoffer, afstrømning og udledning i vandløb og i havet. Der bør overvejes foranstaltninger til fremme af bæredygtig næringsstofforvaltning, såsom præcisionsdyrkning, braklægning af lavland, efterafgrøder, bræmmer langs vandløb og jord-/nulbearbejdning.
- **Bidrage til mål for biodiversitet i EU's grønne pagt** i overensstemmelse med foranstaltningerne i biodiversitetsstrategien, navnlig gennem interventioner for at bevare og genoprette **levesteder**, såsom græsarealer, tørveområder og andre vådområder samt beskyttede arter, agerlandsfugle og vilde bestøvere i overensstemmelse med den prioriterede handlingsramme for finansiering af den fælles landbrugspolitik. Danmark bør navnlig tage hensyn til **landskabstræk med høj diversitet** i intensivt forvaltede kulturlandskaber.
- **Forbedre luftkvaliteten,** navnlig ved at reducere ammoniakemissioner fra husdyrproduktion ved hjælp af krav og ordninger til støtte for bæredygtig forvaltningspraksis.
- **Bidrage til EU's grønne pagts mål for økologisk landbrug** ved at støtte landbrugerne i omstillingen til og opretholdelsen af økologisk produktion i overensstemmelse med udviklingen i forbrugernes efterspørgsel.
- **Øge bæredygtigheden i produktionen og anvendelsen af energi** i hele fødevarerforsyningskæden ved at støtte anvendelsen af forbedrede teknologier til effektiv energiudnyttelse og øge andelen af vedvarende energi i energimikset.
- **Fremme bæredygtig skovforvaltning og skovrejsning,** fremme multifunktionalitet, skovbeskyttelse og genopretning af skovenes økosystemer for at give gode betingelser for de levesteder og arter, der er knyttet til skovene. Styrke økologiske tjenester og

biodiversitet for at opbygge modstandsdygtighed over for trusler som f.eks. klimaændringernes indvirkning på skovene.

Styrke den socioøkonomiske struktur i landdistrikterne og løse samfundsmæssige problemer

- **Fremme generationsskifte** og samtidig tage hensyn til den skæve kønsfordeling ved at tilskynde unge landbrugere til at anvende den fælles landbrugspolitikks instrumenter i kombination med nationale politikker.
- **Fremme højere dyrevelfærdsniveauer** ved at indføre mere ambitiøse foranstaltninger til at støtte landbrugernes indsats for at forbedre deres praksis for husdyravl, navnlig med hensyn til svins velfærd.
- **Bidrage til målene i EU's grønne pakt om adgang til et hurtigt bredbåndsinternet** ved at øge den digitale konektivitet i landdistrikterne yderligere for at forbedre leve- og forretningsvilkårene som supplement til anden EU-finansiering eller national finansiering.
- **Støtte udviklingen af bioøkonomisektoren** for bedre at udnytte potentialet i nonfoodprodukter baseret på landbrugsråvarer og fremme denne forretningsmulighed for landbruget og landdistrikterne. Overvej foranstaltninger til at reducere fødevaretab og madspild i landbrugsproduktionen.

Modernisere sektoren ved at fremme og dele viden, innovation og digitalisering og tilskynde til at udnytte disse muligheder

- Styrke kendskabet til **bæredygtige produktionsmetoder** i fødevareforsyningskæden ved at spille en mere aktiv rolle i det europæiske innovationspartnerskab gennem støtte til oprettelse af operationelle grupper og til et stærkere grænseoverskridende samarbejde.

2. ANALYSE AF LANDBRUG OG UDVIKLING AF LANDDISTRIKTER I DANMARK

Landbrugssektoren i Danmark har en høj produktivitet. Sektoren er velkonsolideret og i stand til at anvende ny teknologi og forskning. Fødevarerforsyningskæden op til detalledet kontrolleres i vid udstrækning af landbrugerne via deres kooperativer, navnlig for så vidt angår mejeriprodukter, kød og markafgrøder. Produktionsværdien er steget med tiden, og nettohandelsbalancen er meget positiv. Lønomskostningerne er høje, men opvejes til dels af en høj arbejdsproduktivitet. Der er mangel på kvalificeret arbejdskraft. Antallet af unge landbrugere, der kommer ind i sektoren, har været faldende. Intensivt landbrug har en negativ indvirkning på miljøet og klimaet, såsom udvaskning af næringsstoffer, drivhusgasemissioner, tab af levesteder og biodiversitet. Landdistrikterne klarer sig godt med hensyn til beskæftigelsesfrekvens og social inklusion. Samlet set stiger befolkningen i landdistrikterne i Danmark. Andelen af unge er imidlertid faldet. Bredbåndsdækningen er god, men tydeligvis ikke så god i landdistrikterne som for Danmark som helhed.

2.1 Støtte en bæredygtig landbrugsindkomst og modstandsdygtighed i hele Unionen med henblik på at øge fødevarerikkerheden

I Danmark er der store udsving i virksomhedsindkomsten i landbruget pr. arbejdstager. Ud af 14 år var 2 år tabsgivende, indkomsten var mellem 0 % og 30 % af den gennemsnitlige nationalindkomst i 6 år, og kun i 3 år var landbrugsindkomsten højere end 60 % af den nationale gennemsnitsindkomst.¹

Den gennemsnitlige landbrugsfaktorindkomst pr. arbejdstager har også udvist store udsving mellem 2005 og 2018 og svingede mellem 22 000 EUR i 2008 og 60 700 EUR i 2012.² Landbrugsindkomsten pr. arbejdstager er i gennemsnit 36 000 EUR, hvilket svarer til ca. 42 % af gennemsnitslønnen i hele økonomien mellem 2015 og 2019. Efter 2015 er indkomsten imidlertid faldet og endog blevet negativ for bedrifter med en økonomisk størrelse på under 100 000 EUR. Disse vil i mange tilfælde være deltidslandbrug, som ikke har nogen målsætning om at opnå et driftsoverskud. Navnlig er erhvervsindkomsten i landbruget (herunder lønninger) pr. årsarbejdsenhed fortsat meget lav eller negativ for kvægsektoren på trods af den øgede støtte³. Dansk landbrug har opnået gode resultater med hensyn til værditilvækst, men det belønner ikke landmændene for afkastet fra egne produktionsfaktorer, da virksomhedsindkomsten inden for landbruget er en del lavere end faktorindkomsten.

Fra 2013 til 2018 varierede de direkte betalingers andel af indkomsten mellem 21 % og 30 %. Betalinger til udvikling af landdistrikterne (undtagen investeringsstøtte) tegnede sig for ca. 2 % af faktorindkomsten. Der ydes ingen betalinger til områder med naturbetingede eller specifikke begrænsninger i forbindelse med udviklingen af landdistrikter, mens landbrugere, der er hjemmørende på øer uden broforbindelse, modtager et supplement til de direkte betalinger.

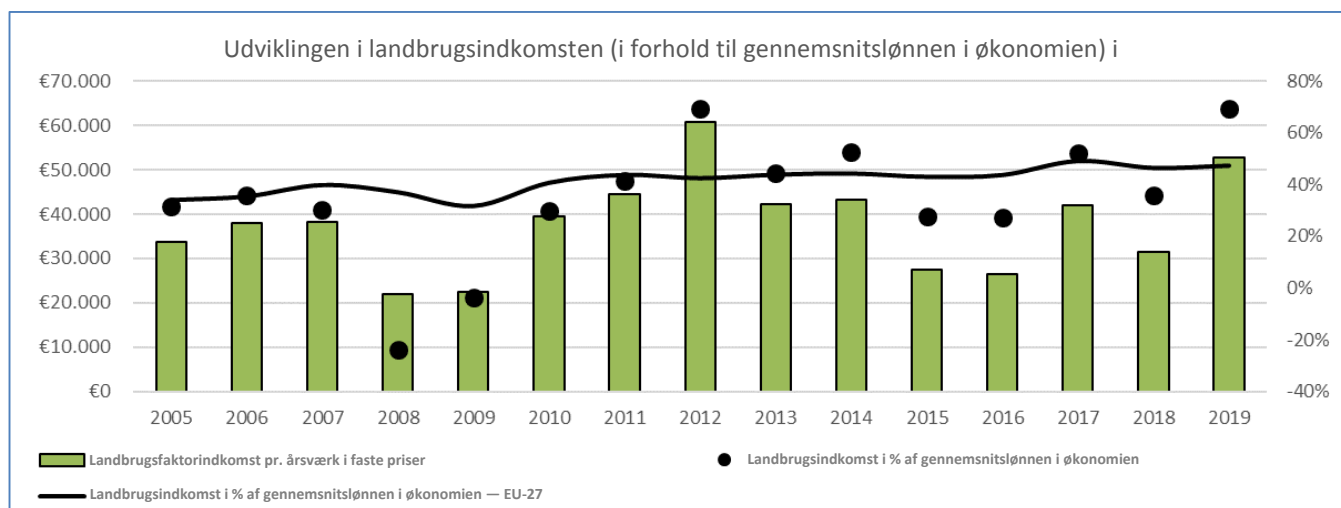
Indkomsten pr. arbejdstager lå over den gennemsnitlige landbrugsfaktorindkomst for mælk, svin/fjerkræ og andre markafgrøder, men under gennemsnittet for kvæg-, fåre- og gedesektoren.⁴ Det meste agerjord modtager direkte betalinger på 250-300 EUR/ha, undtagen for kvægbrug, hvor der udbetales supplerende koblet støtte, og den gennemsnitlige betaling var på ca. 490 EUR/ha i 2018⁵. I 2018 forvaltede 20 % af støttemodtagerne 73 % af jorden og modtog 75 % af de direkte betalinger.⁶ I 2016 modtog ca. 47 % af støttemodtagerne under 5 000 EUR i direkte betalinger, hvoraf 26 % modtog mindre end 2 000 EUR.⁷

Den gennemsnitlige bedriftsstørrelse i Danmark er 111⁸ hektar, hvilket er en af de største i EU-27⁹. Det samme gælder bedrifternes gennemsnitlige økonomiske størrelse, som nåede op på 404 000 EUR pr. bedrift i 2018. De meget små bedrifter er ofte kapitalintensive husdyrbrug. Der er dog en indkomstforskel for små og mellemstore bedrifter (mellem 20 og 75 hektar), som udgør 38 % af den samlede population af landbrugsbedrifter og dækker ca. 14 % af det samlede landbrugsareal. For denne kategori af landbrugsbedrifter på mellem 20 og 75 hektar udgør landbrugsindkomsten i 2018 kun 25 % af det nationale gennemsnit¹⁰.

Danmark står over for en vedvarende mangel på arbejdskraft i visse sektorer, herunder landbruget. Denne mangel vedrører hovedsagelig sektorspecifikke faglærte arbejdstagere. Flere erhvervsuddannede ville hjælpe med at opfylde arbejdsmarkedets behov, men deltagelsen i disse uddannelser er fortsat lav.¹¹

Der findes ikke afgrødeforsikring for flere risici i Danmark, men forsikringsselskaberne tilbyder andre typer forsikringsløsninger¹². Der er behov for at indføre risikostyringsinstrumenter og -strategier. For så vidt angår afgrødeforsikring, der dækker klimarisici, anvendes de af under 25 % af bedrifterne i Danmark.¹³ Den lave anvendelse i forskellige indkomststabiliseringsordninger skyldes sandsynligvis, at landbrugerne anser sådanne løsninger for at være mindre omkostningseffektive. Dansk landbrug er godt konsolideret, og kontrollen med fødevarerforsyningskæden via kooperativerne er forholdsvis høj. Det betyder, at landbrugerne har en god platform til i fællesskab at fokusere på markedsføring, forskning og innovation og dermed udvikle moderne produkter og forblive konkurrencedygtige. I tilfælde af efterspørgselschok kan virksomheder med en stærk markedsposition, der kontrolleres af landbrugerne, anvendes til at finde nye afsætningsmuligheder eller til at skifte fokus til andre produkter. Et velfungerende samarbejde mellem landbrugere og en konkurrencedygtig levnedsmiddelindustri er sandsynligvis et effektivt redskab til indkomststabilisering.

Landbrugernes indkomst kan også stabiliseres med instrumenter uden for den fælles landbrugspolitik. Foranstaltninger inden for skattesystemet kan f.eks. bruges til at skabe balance mellem indtægter fra år til år, hvilken kunne være et omkostningseffektivt alternativ for de enkelte virksomheder.

Figur: Udviklingen i landbrugsindkomsten (i forhold til gennemsnitslønnen i økonomien)¹⁴
 Bemærk: landbrugsindkomsten i procent af gennemsnitslønnen beregnes som erhvervsindkomst i landbruget plus lønninger i landbrugssektoren pr. arbejdstager (hvilket dermed adskiller sig fra faktorindkomsten i landbruget). Efter fradrag af forpagtet kapital og jord er erhvervsindkomsten i landbruget negativ i Danmark for 2008 og 2009.

2.2 Styrke markedsorienteringen og øge konkurrenceevnen herunder større fokus på forskning, teknologi og digitalisering

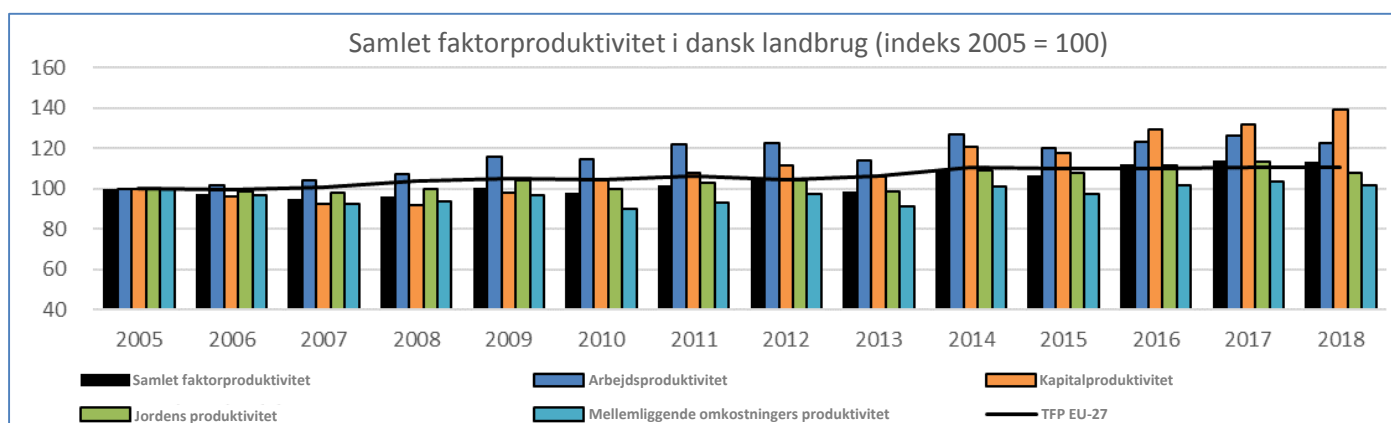
Fødevarereproduktionen yder et betydeligt bidrag til den danske økonomi. Der er behov for investeringer i forskning og teknologisk udvikling, så sektoren kan fortsætte med at forbedre produktiviteten og udvikle en stærk global position. Med en samlet investering i forskning på næsten 3,0 % af BNP i 2015 investerer Danmark mere i forskning end OECD-gennemsnittet på 2,4 %¹⁵. Den private sektor står for den største andel af investeringer i forskning. Et aktivt internationalt forskningssamarbejde er også en afgørende forudsætning for at opretholde og udvikle konkurrenceevnen i fødevarerektoren. Det er afgørende, at private virksomheder drager fordel af internationale forsknings- og innovationsinitiativer, f.eks. ved at deltage i EU's forsknings- og udviklingsprogrammer. Der er en stigende efterspørgsel blandt forbrugerne efter innovative fødevarer. Sikkerhed, kvalitet, dyrevelfærd, miljø og etik spiller en rolle for forbrugernes valg. Fødevareraktorerne skal producere og markedsføre produkter af høj kvalitet på bæredygtige vilkår for fortsat at kunne være konkurrencedygtige. Der er også et stort behov for at fokusere på fødevareraktorer og sporbarhed fra et jord til bord-perspektiv, f.eks. gennem øget digitalisering.

Nettohandelsbalancen for landbrugsfødevarer var på 4 770 mio. EUR i 2018, hvoraf 4 089 mio. EUR stammede fra tredjelands¹⁶. Den store afhængighed af globale markeder gør sektoren sårbar over for pludselige eksterne påvirkninger (råvarepriser, handelshindringer, geopolitiske risici/hændelser).

Den samlede faktorproduktivitet i dansk landbrug er højere end EU-gennemsnittet¹⁷. Arbejdsproduktiviteten skiller sig ud som den næsthøjeste i EU. Arbejdskraftomkostningerne er høje, så der er behov for fortsat at opretholde en høj arbejdsproduktivitet. Fra 2009 til 2017 har de gennemsnitlige nettoinvesteringer på bedrifter været 1 363 mio. EUR om året¹⁸.

Teknologier til en mere præcis anvendelse og målrettet tildeling af gødning m.v. (præcisionslandbrug) anvendes i vid udstrækning af danske landbrugere, navnlig på store bedrifter. Præcisions teknologi anvendes på 66 % af det samlede landbrugsareal. Andelen af bedrifter, der anvender præcisions teknologi, var 24 % i 2019¹⁹. Danmark har et effektivt system til videndeling, landbrugsrådgivning og samarbejde mellem offentlige institutioner og landbrugere, der omsætter ny viden fra forskning i praksis. Et langsomt generationsskifte kan være en udfordring for udnyttelsen af nye teknologier²⁰.

Uddannelsessystemet inden for landbrug og skovbrug frembringer et tilstrækkeligt antal højt kvalificerede personer til at dække landbrugssektorens behov. det er imidlertid svært at rekruttere, da landbruget ikke altid betragtes som det mest attraktive beskæftigelsesområde. Manglen på tilstrækkeligt kvalificeret personale er en trussel mod landbrugssektorens fortsatte

udvikling.

Figur: Samlet faktorproduktivitet i dansk landbrug²¹

2.3 Forbedre landbrugernes position i værdikæden

Den danske primærproduktion koncentrerer sig om råvarer, navnlig mejeriprodukter og svinekød, der skal forarbejdes og senere eksporteres. Andelen af produkter, der er egnede til salg fra virksomhed til forbruger eller til forarbejdning på bedriften (f.eks. frugt og grøntsager), er forholdsvis lav. Ud af den samlede landbrugsproduktion tegnede afgrøderne sig for 35 %, heraf korn 13 %, og dyr 65 %, heraf svinekød 31 % og mejeriprodukter 21 %. I 2017 producerede Danmark 8,3 % af alt svinekød og 3,7 % af mælken i EU-28²².

Ikke-anerkendte producentorganisationer i form af kooperativer har en lang tradition for og stor markedsandel med hensyn til afsætning af landbrugernes primærproduktion, navnlig mejeriprodukter, kød og markafgrøder, og leveringen af rå- og hjælpestoffer til landbruget, såsom maskiner, gødning, frø og foder. Kooperativerne er konkurrencedygtige og giver landbrugerne kontrol over en vigtig del af fødevarekæden. Landbrugssektoren har indtaget en betydelig stilling på de globale markeder, navnlig i Asien for svinekød og mejeriprodukter, hvilket har gjort Danmark til en stor nettoeksportør.

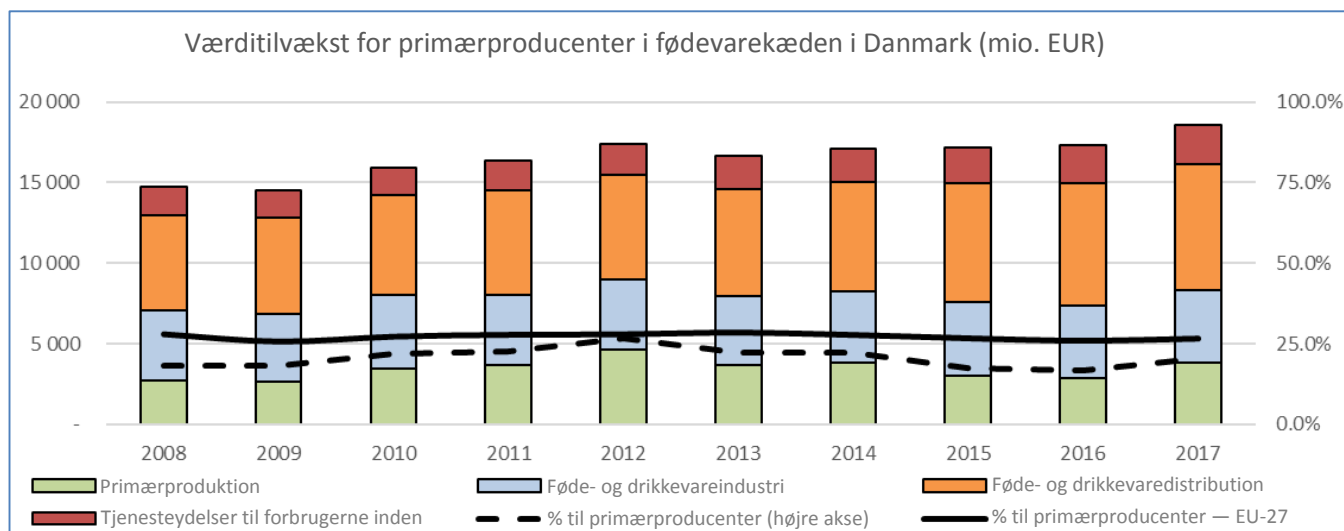
Landbrugssektorens andel af værditilvæksten i Danmark ligger tæt på EU-gennemsnittet (21 % i 2017 i forhold til gennemsnittet for EU-27 på 27 %) ²³. Andelen har ligget på nogenlunde samme niveau siden 2008. En del af den værditilvækst, som kooperativerne genererede i fødevarerforarbejdningsstadiet og returnerede til medlemmerne/landbrugerne i form af udbytte eller betalinger med tilbagevirkende kraft, indgår ikke i den her definerede værditilvækst.

Markedet for salg fra virksomhed til forbruger (salg på bedriften, åbne markeder osv.), hvor landmanden modtager en stor del af værditilvæksten, er mindre udviklet. Dette forklarer til dels, hvorfor landbrugerens andel af værditilvæksten er forholdsvis lav. Dette er ikke nødvendigvis en svaghed. Landbruget og forarbejdningen er velkonsolideret og giver stordriftsfordele. Landbrugerne opnår en høj nettoværditilvækst pr. landbruger i absolutte tal. Priserne på fødevarer og ikke-alkoholholdige drikkevarer i Danmark ligger betydeligt over EU-27-gennemsnittet med et indeks på 129 (2019) ²⁴.

Der er kun to anerkendte producentorganisationer i Danmark, der begge befinder sig i frugt- og grøntsagssektoren. Producentorganisationerne afsætter 55 % af frugt- og grøntsagsproduktionen, hvilket er lidt over EU-gennemsnittet på 50 % ²⁵. Priser og mængder er svingende på årsbasis. Der findes ingen anerkendte brancheorganisationer.

Kooperativernes stærke position har ført til en betydelig koncentration i mejeri- og kødsektoren, der har banet vej for forretningsmuligheder for specialiserede mejerier i de seneste år. Efterspørgslen efter lokalt producerede fødevarer (nicheprodukter) er stigende, og fødevarer markedsføres mere bredt på alternative platforme, såsom visse supermarkeder, onlinebutikker, fødevarefællesskaber, direkte til restauranter osv. Der er derfor flere muligheder for, at landbrugerne kan styrke deres position i fødevareforsyningskæden ved at diversificere salgssteder og/eller fødevarefællesskaber end at foretage direkte salg på bedriften.

I september 2020 var 13 produkter registreret under EU's kvalitetsordninger, heraf fem i vinkategorien og fire i ostekategorien. ²⁶

Figur: Værditilvækst for primærproducenter i fødevarekæden i mio. EUR²⁷

2.4 Bidrage til modvirkning af og tilpasning til klimaændringer samt bæredygtig energi

I 2018 udgjorde drivhusgasemissionerne fra landbruget i Danmark 11 mio. ton CO₂-ækvivalenter, hvilket svarer til ca. 2,8 % af EU's emissioner fra landbruget, en andel der har været forholdsvis stabil i de seneste år (2008: 2,83 %). Landbruget tegner sig for 20,14 % af de samlede drivhusgasemissioner i Danmark i 2018, en stigning fra 17,14 % i 2008 og næsten det dobbelte af EU-gennemsnittet for drivhusgasemissioner fra landbruget på 11,27 % i 2018 (2008: 9,70 %)²⁸. De vigtigste kilder til drivhusgasemissioner i landbruget er tarmgæring på 34 % (hovedsagelig kvæg, lavere end EU-gennemsnittet på ca. 44 %), gødningsforvaltning på 27 % (heraf svinegødning 46 % og kvæggødning 45 %) et godt stykke over EU-gennemsnittet på ca. 14 % og jordforvaltning på 37 % (EU-gennemsnittet på 38 %)²⁹. I 2018 var metanemissionerne fra landbruget i Danmark på 239,6 ton, hvilket er en lille stigning i forhold til 236,75 tusind ton i 2016.³⁰ 99,95 % af metanemissionerne i landbruget stammer fra husdyr (stabilt forhold i årenes løb). I 2016-2018 kom ca. 73 % af de animalske emissioner af metan fra drøvtyggere (kvæg og får). I 2016 var metanemissionerne 203 kg/drøvtyggende husdyr i Danmark, mens det for EU-27 var 163 kg/drøvtyggende husdyr.³¹

(Udkastet til) SWOT tager højde for de høje emissioner fra landbruget, men bemærker dog, at drivhusgasemissionerne i Danmark er 3,71 kg CO₂ pr. kg produceret kød, hvilket er langt under EU-gennemsnittet på 8,14 kg (2016)³². Det bemærkes imidlertid også, at der ikke er noget umiddelbart potentiale for en yderligere hurtig reduktion, da der i forvejen findes klimaeffektivitet. Med hensyn til husdyrgødning peger SWOT på yderligere anvendelse af teknologi (forsuring, køling) for at reducere emissioner, navnlig metan og ammoniak.

Metan udgør 54 % af de samlede drivhusgasemissioner (i CO₂-ækvivalenter) fra landbrug ekskl. arealanvendelse, ændringer i arealanvendelse og skovbrug (LULUCF). Metanemissioner stammer hovedsagelig fra husdyrproduktion, navnlig kvæg og svin. Alle kategorier i LULUCF-sektoren er emissioner, bortset fra høstede træprodukter. Dyrkede arealer er en vigtig kilde til emissioner og tegner sig for 37 % af de samlede drivhusgasemissioner fra landbruget³³. Stigningen i drivhusgasemissionerne fra jordbundsforvaltning i perioden 2013-2018 var på +2,65 % (EU-gennemsnit +2,02 %)³⁴. 2,6 % af jorden i Danmark er tørveområder³⁵.

Produktionen af vedvarende energi i landbruget i 2018 udgør 7,1 % af den samlede produktion i Danmark, hvilket er en stigning fra 3,6 % i 2015, men under EU-gennemsnittet

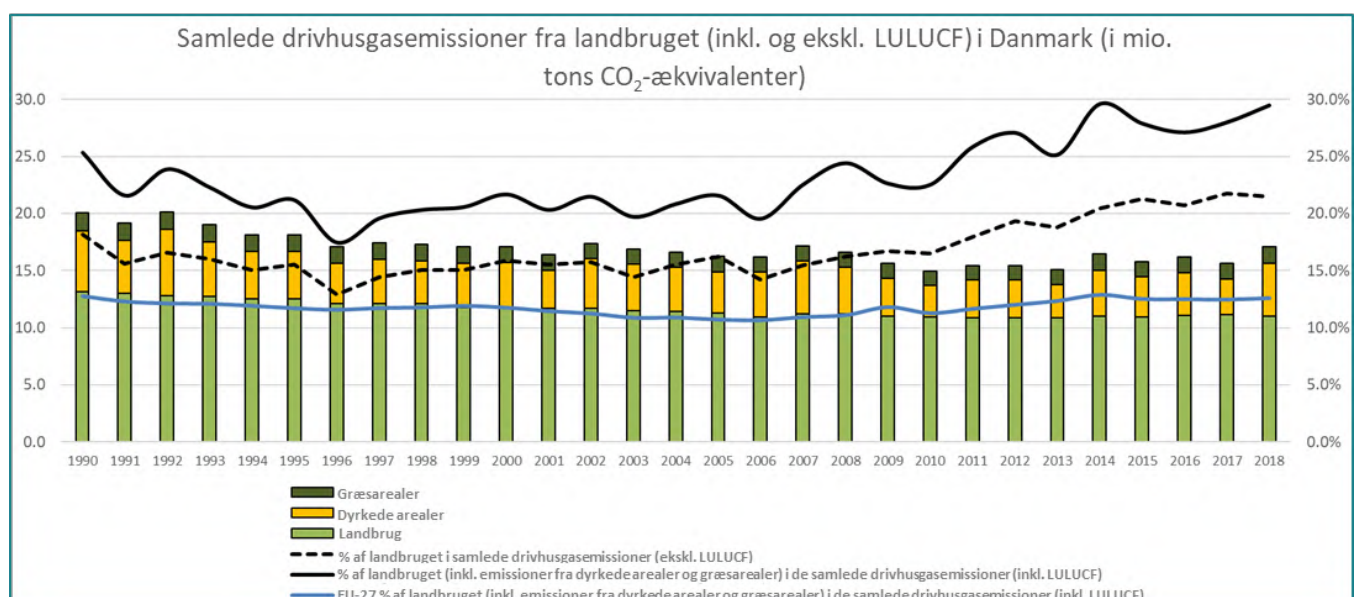
på 12,1 %³⁶. Skovbruget tegnede sig for 42,9 % af produktionen af vedvarende energi i 2018, hvilket er lige over EU-gennemsnittet på 41,4 % og et lille fald i forhold til 45,1 % i 2015. Energiforbruget inden for landbrug og skovbrug udgjorde³⁷ i 2018 4,3 % (2015: 4,5 %) af det samlede energiforbrug, blandt det højeste i EU og over EU-gennemsnittet på 2,9 %. Den direkte anvendelse af energi inden for landbrug og skovbrug faldt fra 195,4 kg olieækvivalent hektar landbrugs- og skovbrugsareal i 2015 til 184,4 kg olieækvivalent i 2018 (dvs. forbedret energieffektivitet).

Tendenserne for vedvarende energi og energieffektivitet er generelt gunstige i Danmark, navnlig tendenserne for indenlandsk produktion af energi fra skovbrug og landbrug i perioden 2013-2018 på 35,1 % (EU-gennemsnit 0,13 %) og for energi fra andre biogasser fra anaerob gæring i samme periode på 256,55 % (EU-gennemsnit 21,39 %).

Det gennemsnitlige indhold af organisk kulstof er faldet fra 27,5 g/kg i 2012 til 25,8 g/kg i 2015, og det samlede skøn over organisk kulstofindhold i agerjord er faldet til 258 megaton i 2015.

I 2018 var kun 0,28 % af den samlede andel af udnyttet landbrugsareal (ULA) under forvaltningskontrakter (under programmet for udvikling af landdistrikter) med fokus på reduktion af drivhusgasemissioner og/eller ammoniakemissioner. For så vidt angår dekarbonisering omfatter den nationale energi- og klimaplan behovet for at investere i en reduktion af emissionerne i landbruget og støtte omlægningen af agerjord med organisk jord til natur³⁸. I forbindelse med SWOT vurderes udtagningen af lavtliggende landbrugsarealer at være en omkostningseffektiv måde at reducere CO₂-emissionerne på³⁹. Danmark har allerede planlagt nationale foranstaltninger til skovrejsning og genfugtning af landbrugsjord (kulstofrigt lavland) for at reducere udledningen af drivhusgasser fra landbruget i perioden 2021-2030⁴⁰ og skabe mere biodiversitet.

Virkningerne af klimaændringerne kan påvirke landbruget på forskellige måder. Temperaturstigningen vil føre til højere produktivitet for mange afgrøder på grund af længere vækstsæsoner og kan medføre, at der dyrkes nye afgrøder i Danmark, mens f.eks. raps og korn kan få kortere vækstsæsoner. Højere temperaturer vil desuden sandsynligvis give anledning til større spredning af plantesygdomme og yderligere spredning af dyresygdomme. Ændrede nedbørmønstre og øget risiko for tørke kan påvirke landbrugets produktivitet i Danmark.

2.5 Fremme bæredygtig udvikling og effektiv forvaltning af naturressourcer såsom vand, jord og luft

Ammoniakemissionerne fra dansk landbrug er faldet med 41 % fra 127 030 ton i 1995 til 75 510 ton i 2013. Fra 2013 til 2018 har emissionerne alt i alt udvist en lille stigning på 2 % til 77 010 ton med udsving fra år til år. Landbruget har siden 2000 tegnet sig for ca. 93-95 % af Danmarks ammoniakemissioner (før dette var lidt højere), hvilket er tæt på EU-28-gennemsnittet på 92,88 %. CA. 75-80 % af emissionerne fra landbruget stammer fra husdyrsektoren, en andel der indtil slutningen af 1990'erne var lidt lavere. I 2017 stammede 21 % af NH₃-emissionerne fra svineavlssektoren, 11 % fra malkekvægssektoren, 11 % fra anvendelsen af syntetisk kvælstofgødning og 5 % fra sektoren for andre kvæg end malkekvæg. 50 % af ammoniakemissionerne stammer fra kategorien "andre landbrugssektorer"⁴². Danmark er blandt de medlemsstater, hvor der anses for at være en høj risiko for manglende overholdelse af emissionsreduktionstilsagnene for ammoniak. I 2020-2029 er der behov for en reduktion på 12 % i forhold til de nuværende niveauer, og fra 2030 og frem er der behov for en reduktion på mellem 10 % og 30 % i forhold til de nuværende niveauer⁴³. Den seneste udvikling i pelsindustrien efter covid-19-pandemien vil sandsynligvis bidrage til at reducere ammoniakemissionerne.

Jordens kvalitet, udtrykt som jordens indhold af organisk kulstof (SOC), er lav sammenlignet med EU-gennemsnittet. Det gennemsnitlige indhold af organisk kulstof er faldet fra 27,49 g pr. kg i 2012 til 25,8 g i 2015 sammenlignet med 43,1 g pr. kg for EU-28⁴⁴. Med hensyn til jorderosion er tabet af jord i vand (RUSLE2015-modellen) 0,5 ton pr. hektar om året sammenlignet med EU-gennemsnittet på 2,5⁴⁵ (JRC). Det anslåede landbrugsareal, der er ramt af alvorlig vanderosion (>11 t ha⁻¹ år⁻¹), viser, at dette areal er ubetydeligt (0,002 % af landbrugsarealet) i Danmark⁴⁶. Men lokalt kan jorderosion forårsaget af vand stadig give anledning til bekymring i forbindelse med ikkebæredygtig arealforvaltning. I Danmark giver vinderosionen anledning til bekymring, da tabet som følge af vinderosion i agerjord er blandt de højeste i EU.⁴⁷ I Danmark dyrkes normalt 88 %⁴⁸ af dyrkbar ULA, og det bør overvejes at gå over til arbejdsformer, der kun i ringe grad påvirker miljøet, såsom konservering/nulbearbejdning. Virkningen af jordforbedrende foranstaltninger kan øges ved at knytte dem til forsknings-, innovations- og demonstrationsaktiviteter under den kommende Horisont Europa-mission om jordbundens sundhed.

Både det anslåede kvælstof- og fosforoverskud på landbrugsarealer⁴⁹ i Danmark er faldet med tiden siden 2004, som det fremgår af nedenstående diagram, men har været ret stabilt siden 2009 med 80 kg N/ha og 7,0 kg P/ha i 2015. Overskuddet er fortsat højt sammenlignet med EU-gennemsnittet på 46,5 kg N/ha og 0,5 kg P/ha⁵⁰.

I forbindelse med vandrammedirektivet var ca. 48 % af overfladevandet i mindre end god økologisk tilstand, og for så vidt angår den kemiske tilstand er størstedelen af ukendt tilstand, og mindre end 1 % opnår ikke en god tilstand. For grundvand er 1 % ikke i god kvantitativ tilstand, 25 % ikke god kemisk tilstand, og 31 % har ukendt kemisk tilstand. Diffus landbrugsforurening udgør et betydeligt pres på kystvande og søer, men vurderes ikke for vandløb, og dette er rapporteret som en mangel, da det sandsynligvis også vil påvirke vandløb.

Der skal i den forbindelse fokuseres særligt på Østersøen. Eutrofiering er blandt de mest indflydelsesrige og langvarige miljøbelastninger i Østersøen. Mindst 97 % af regionen

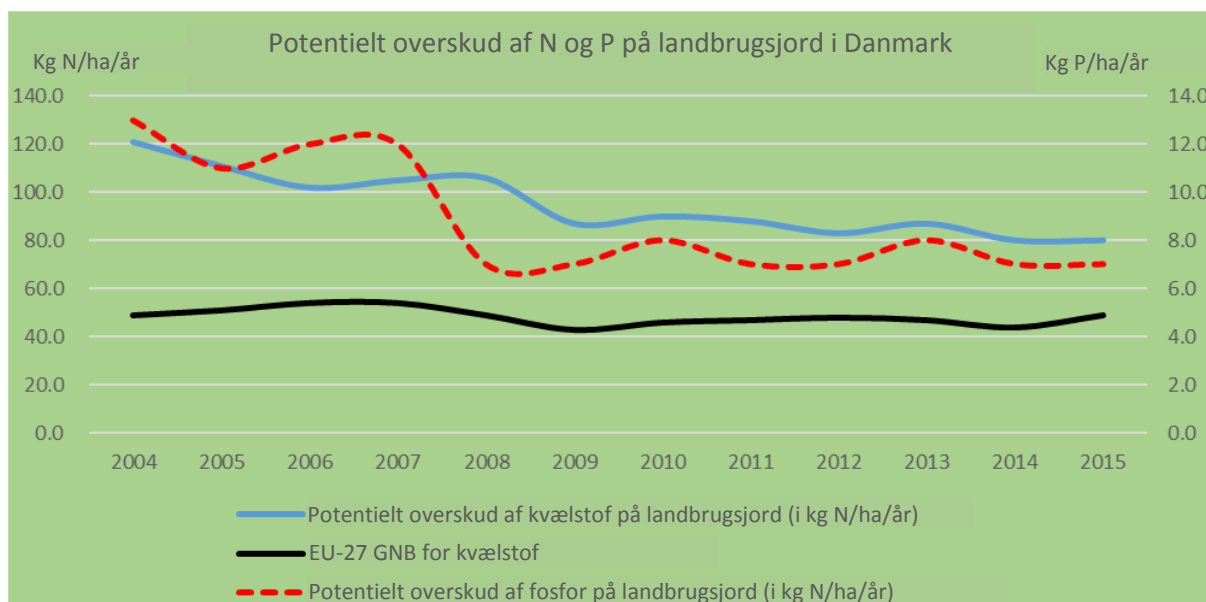
vurderedes at ligge under god eutrofieringstilstand, herunder hele det åbne havområde og 86 % af kystfarvandene. Indikatorer, der afspejler næringsstofniveauer, var generelt længst væk fra at være i god tilstand. Langsigtede tendenser viser tegn på en forbedret eutrofieringstilstand i den vestlige del af Østersøen. Selv om der er tegn på forbedringer på nogle områder, påvirker virkningerne af tidligere og nuværende næringsstofførsler stadig den generelle tilstand⁵¹. Tilførslen af næringsstoffer til Østersøen omkring Danmark er imidlertid faldet betydeligt for kvælstof i de Danske bæltter og Kattegat og for fosfor i Kattegat.⁵²

I 2017 var 44 % af grundvandsområderne i Danmark i god kemisk tilstand, 25 % var ikke i god tilstand, og 31 % var ukendte.⁵³ I 2017 var 15 % af overvågningsstederne for overfladevand af høj kvalitet, hvilket er status quo i forhold til 2012, og 2 % var af dårlig kvalitet, hvilket er en forbedring i forhold til 2012 (5 %)⁵⁴. 16,6 % af de vandstationer, der blev overvåget inden for rammerne af nitratdirektivet, udviste en nitratkoncentration på over 50 mg/l i perioden 2012-2015.

Ifølge Kommissionens rapport om gennemførelsen af nitratdirektivet⁵⁵ havde Danmark et stort fald i belægningsgraden på 14 % siden 2010 med et EU-gennemsnit på 3 % (EU-28). Danmark har stadig en høj belægningsgrad (1,57 husdyrenheder pr. ha udnyttet landbrugsareal i 2016)⁵⁶.

Danmark har i mange år brugt ELFUL-midler til ikkeproduktive investeringer (såsom etablering af vådområder) og forvaltningsforpligtelser til at forbedre vandforvaltningen med et mål for 2023 om at støtte forvaltningsforpligtelser på 26 % af det udnyttede landbrugsareal (ULA) til dette formål.

De vedvarende ferskvandsressourcer i Danmark er 2,8 m³ pr. 1 000 indbyggere. Dette er lidt højere end EU-gennemsnittet på 1,6 m³⁵⁷. Det areal, der kan kunstvandes, udgør 8,3 % af det samlede ULA (2016)⁵⁸. Gennemsnittet for EU-27 var 8,9 % af ULA. Den samlede vandindvinding i landbruget var næsten 96,9 m³ i 2012⁵⁹. Andelen af kunstvanding i bruttovandindvindingen var 14,9 %, hvilket dog var meget højere året før (25,0) — tallet varierer meget efter vejrforholdene det pågældende år. EU-gennemsnittet for 2012 var 28,0⁶⁰. Der er stor variation i vandudnyttelsesindekset for Danmark, nemlig 1,28 % for Jylland og 24,94 % for Sjælland i 2015⁶¹.

Figur: Potentielt overskud af N og P på landbrugsjord i Danmark⁶²

2.6 Bidrage til beskyttelse af biodiversitet, forbedre økosystemtjenester og bevare levesteder og landskaber

Med hensyn til bevaringsstatus for levesteder i landbrugsområdet (græsarealer)⁶³ er situationen en af de værste i EU med 11 % ugunstig-utilstrækkelig og 89 % ugunstig-dårlig. Dette er forblevet uændret i de to rapporteringsperioder 2007-2012 og 2013-2018. I 2018 var det samlede brakareal 35 700 ha⁶⁴ og dækkede 1,4 % af ULA (sammenlignet med EU-gennemsnittet på 4,1 %). 0,4 % var dækket af landskabselementer (EU-gennemsnit 0,5 %).⁶⁵

Landbrugsintensiteten⁶⁶ (C.33) har i de seneste år generelt bevæget sig i retning af lavere intensitet. I 2015 blev 17,5 % af ULA forvaltet med lav inputintensitet, og denne andel var steget til 42,7 % i 2017 (EU-gennemsnit 27 %). I samme periode faldt landbrug med høj intensitet på 48,7 % af ULA til 27,5 %. Belægningsgraden toppede med 1,86 LSU pr. ha ULA i 2010 og faldt til 1,58 i 2016.⁶⁷

I de seneste år er andelen af ULA i Natura 2000-områder imidlertid faldet fra 4,7 % af landbrugsarealet, inklusive naturlige græsarealer, i 2016 til 4,0 % i 2018, selv om en del af faldet kan skyldes, at landbrugsarealer i Natura 2000 ikke længere dyrkes. Danmark ligger under EU-gennemsnittet, som er steget fra 7,2 % til 11,2 % i løbet af perioden. 20,1 % af skovarealet var under Natura 2000 i 2018, og EU-gennemsnittet lå på 31 %. Af det samlede område var 8,3 % under Natura 2000-nettet med en let stigning til 8,4 % i 2018 og langt under EU-gennemsnittet på 19,8 %. Ministeriet for fødevarer, landbrug og fiskeri anslår, at der i 2016 var 340 000 ha delvis naturlige græsarealer med behov for forvaltning, og at 50 % af disse var på landbrugsarealer af høj naturværdi uden for Natura 2000. I øjeblikket er 100 000 hektar græsarealer og delvis naturlige græsarealer omfattet af forpligtelser til at drive miljøvenligt landbrug med henblik på ekstensivt landbrug for at bevare græsarealernes biodiversitet.

Et centralt spørgsmål for Danmark er manglen på plads til naturen. Området med åbne naturlige levesteder er mindsket betydeligt i det seneste århundrede, men er nu forholdsvis stabilt på omkring 10 % af området. Grønnere landbrugsjord og forvaltningspraksis er fortsat en generel udfordring for udviklingen af grøn infrastruktur i Danmark⁶⁸. Danmark har ikke

gjort tilstrækkelige fremskridt med hensyn til at standse forringelsen af beskyttede levesteder. Et relateret behov var at danne sig et overblik over foranstaltninger, der er vedtaget i henhold til forskellige retlige forpligtelser, som f.eks. bekæmpelse af nitratforurening i forbindelse med vandplanlægning, for at gøre fremskridt i retning af en gunstig bevaringsstatus.

Landskabsfragmentering er fortsat en af de største udfordringer for gennemførelsen af EU's naturdirektiver^{69 70}. Miljøstyrelsen har også konstateret, at de naturlige levesteder i dag generelt er små og langt fra hinanden⁷¹. Indekset for landbrugsfugle var faldet fra 93,9 i 2009 til 77,4 i 2013, steget til 88,3 i 2014 og derefter faldet igen til 74,4 i 2018, hvilket udgør et fald på lang sigt.

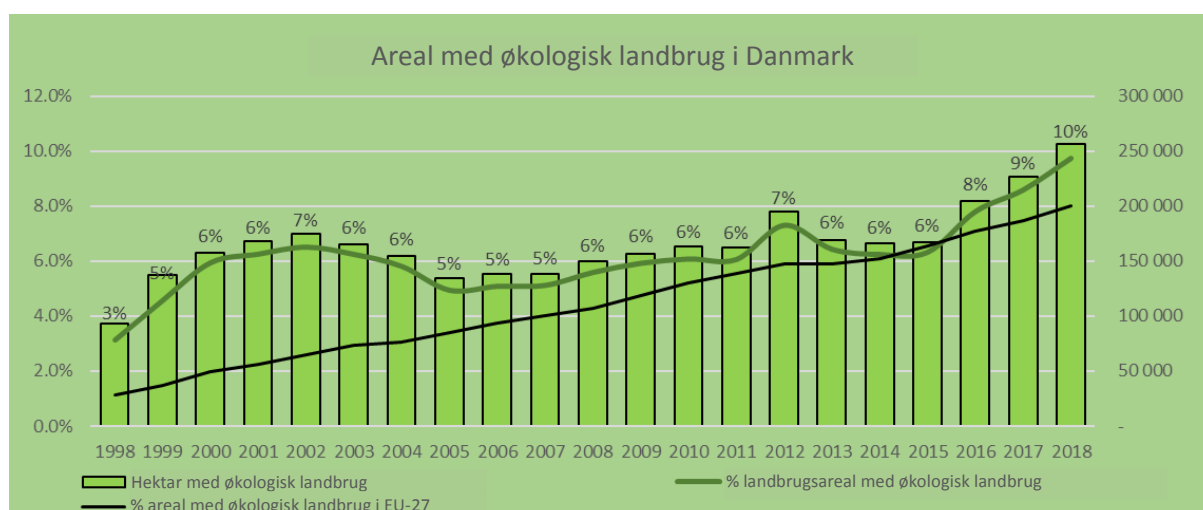
Vurderingen af arter er generelt mere gunstig end vurderingen af levesteder. 34 % af arterne (undtagen fugle) har en gunstig status (sammenlignet med EU-gennemsnittet på 23 %). 13 % af arterne (undtagen fugle) har ugunstig-utilstrækkelig status (EU-gennemsnit 42 %). 28 % af arterne har imidlertid ugunstig-dårlig status (EU-gennemsnit 18 %).⁷²

Hvad angår bestøvere, var 44 % af humlebier og 35 % af sommerfugle på den nationale røde liste over truede arter (2019)⁷³. Desuden er administrerede honningbier vigtige bestøvere for en række bestøvende afgrøder og kan også bidrage til bestøvning af vilde planter. Pesticider er blandt de største trusler mod insekter — salget af pesticider er faldet med 31 % fra 2011 til 2018.⁷⁴

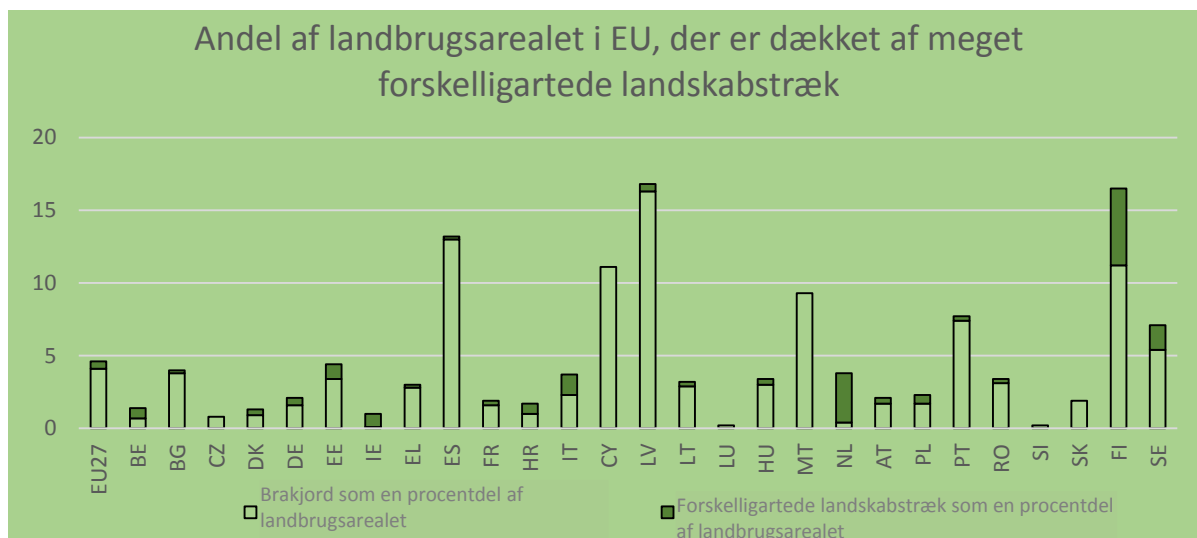
Landbrugsarealet under økologisk landbrug er steget langsomt, men støt i de seneste år og lå på ca. 10 % i 2018 (EU-gennemsnit 8 %), og det areal, der er under omlægning i procent af ULA, vokser, hvilket tyder på fortsat vækst⁷⁵. Områder med miljø- og klimavenlige landbrugsforpligtelser dækkede ud over arealer med økologisk landbrug mere end 3 % af ULA i 2018 (EU-gennemsnit 15 %).

Markedet for økologiske produkter er veludviklet på trods af en relativt begrænset overflade, der er forbeholdt økologisk produktion. Danske forbrugere bruger flest penge på økologiske fødevarer i EU: 312 EUR pr. indbygger/år (nummer to i verden efter Schweiz). 11,5 % af alle danske købmandsvarer er økologiske, hvilket er den højeste andel i verden (primært: æg, mælk, frugt og smør). Produktionen vokser langsomt, men efterspørgslen vokser betydeligt, hvilket tyder på, at den nationale produktion kan øges.

I 2020 er ca. 15 % af arealet i Danmark dækket af skov⁷⁶, og af skovarealet er 20,1 % under Natura 2000⁷⁷. 5,6 % af skov- og træbevoksede områder var beskyttet for at bevare biodiversiteten, og 13,2 % var beskyttet for at bevare landskaber og særlige naturelementer⁷⁸. Bevaringsstatus for 31 % af skovens levesteder blev vurderet som stabil, mens de øvrige 69 % var faldende⁷⁹.

Figur: Område udlagt til økologisk landbrug⁸⁰

Figur: Landskabstræk med høj diversitet^{81 82}

2.7 Tiltrække unge landbrugere og fremme virksomhedsudvikling i landdistrikterne

Dansk landbrug er kendetegnet ved en høj procentdel af ældre landbrugere. I 2017 var landbrugernes gennemsnitsalder 57 år⁸³.

I 2016 udgjorde de 910 unge landbrugere (under 35 år)⁸⁴ 2,6 % af alle bedriftsledere (meget lavere end andelen på 5,1 % for EU-27). Denne andel er fortsat faldet fra 2005 til 2013 (fra 7,3 % til 2,5 %), men har stabiliseret sig i de efterfølgende år (2,6 % i 2016). Denne tendens er forskellig fra EU-27, hvor den først steg mellem 2005 og 2010 (fra 6,9 % til 7,5 %) og derefter faldt til 5,1 % i 2016⁸⁵. Dette bekræftes også af ældrekvoten⁸⁶: mens der i 2010 var 11 unge landbrugere for hver 100 landbrugere over 35 år (14 i EU-27), var der i 2016 kun 4,8 (9 i EU-27)⁸⁷.

Forholdet var mindst gunstigt i Region Midtjylland og i Region Sjælland⁸⁸. Det bemærkes, at aldringen i gruppen af unge landbrugere er stigende: mellem 2005 og 2016 faldt antallet af personer under 35 år med 76 %, mens antallet af personer over 65 år kun faldt med 6 %⁸⁹.

Andelen af unge kvindelige ledere er meget lav i forhold til mandlige ledere: kun ca. 8 % i 2016, hvilket er et brat fald fra ca. 15 % i 2005/2007. Procentdelen er i EU steget til 30 % i 2010 og har siden været stabil⁹⁰.

Det samlede areal, der forvaltes af landbrugere under 35 år, faldt fra 9,4 % i 2005 til 4 % i 2016. Den gennemsnitlige bedriftsstørrelse er dog tilbøjelig til at stige, og denne tendens er tydeligere for de unge landbrugere. Sammenlignet med ældre har unge landbrugere tendens til at have større bedrifter og en større økonomisk (standard) produktion⁹¹: Landbrugere under 35 år forvaltede i gennemsnit 110 hektar (+64 % siden 2005) sammenlignet med 69 hektar for landbrugere fra 55 til 64 år (+41 %) og 45 ha for dem, der var 65 år eller derover (+20 %). Den gennemsnitlige økonomiske produktion i 2016 var 218 000 EUR for landbrugere under 25 år, 484 000 EUR for landbrugere mellem 25 og 34 år, 226 000 EUR for landbrugere fra 55 til 64 år og 107 000 EUR for landbrugere på 65 år og derover. Mens landbrugere mellem 25 og 34 år har den højeste standardproduktion pr. bedrift (+117 % i forhold til 2005) i 2016, ligger landbrugere under 25 år fortsat under gennemsnittet og oplevede endda et fald (-5 % i

forhold til 2005). Datamaterialet for denne kategori er dog begrænset (40 eller 0,1 % af totalen)⁹².

I 2016 forvaltede 59 % af alle landbrugere under 35 år en husdyrbedrift, hvilket udgør et fald fra 67 % i 2005. 62 % af alle bedrifter i Danmark er husdyrbedrifter.

I 2016 havde landbrugere under 35 år den højeste husdyrbestand (329 SK pr. bedrift) sammenlignet med det danske gennemsnit på 180 SK pr. bedrift. Landbrugere over 65 år har i gennemsnit 72 SK pr. bedrift⁹³.

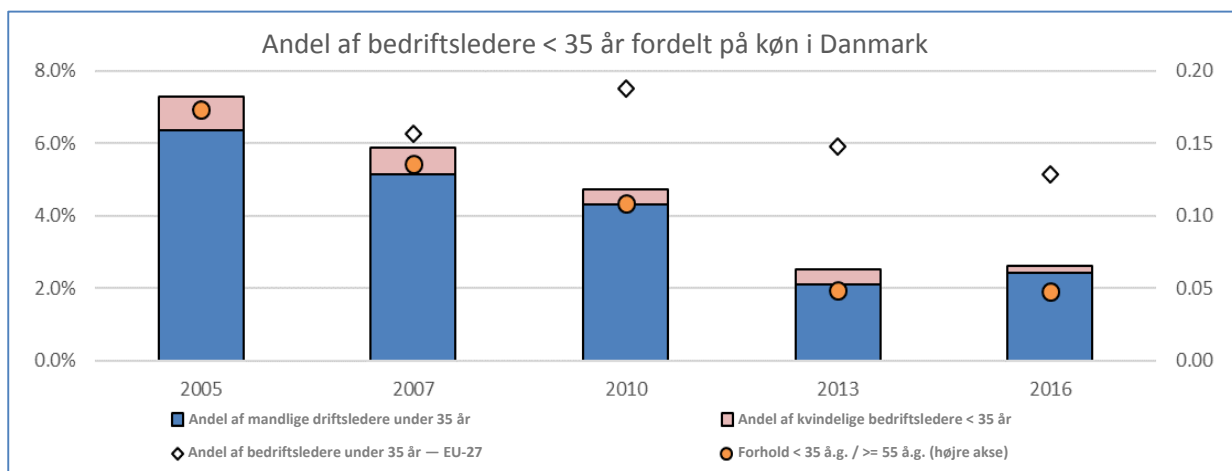
Mellem 2005 og 2016 steg andelen af unge landbrugere med grunduddannelse fra 51 % til 58 % sammenlignet med en lille stigning i EU-28 (21 % i 2016). Andelen af unge landbrugere med fuld uddannelse lå fortsat på ca. 9 % (EU: 22 % i 2016). Unge landbrugere har tendens til at være bedre uddannet end den almindelige landbrugsbefolkning. Andelen af bedriftsledere med fuld uddannelse var kun 7 % i 2016.⁹⁴

Finansieringsgab i den danske landbrugssektor⁹⁵ anslås til at være mellem 76 mio. EUR og 79 mio. EUR, hvoraf ca. 36 % kan tilskrives unge landbrugere og nytilkomne. Især unge landbrugere har svært ved at få adgang til jord, da det er dyrt at købe en bedrift. For en gennemsnitsbedrift udgør det en investering på ca. 3,5 mio. EUR.

Udbuddet af arbejdskraft er et stigende problem for danske landmænd. Manglen på arbejdskraft i landbruget er steget markant fra ca. 6 % i 2015 til 18 % i 2017. Det forventes, at Danmark vil mangle et stort antal veluddannede landbrugere i 2025. Dette har resulteret i omfattende rekruttering af unge fra især Østeuropa⁹⁶.

I Danmark støttes unge landbrugere i øjeblikket via supplerende betalinger under søjle 1 og gennem forskellige søjle 2-foranstaltninger, som dog ikke specifikt er rettet mod unge landbrugere. Danmark har ikke programmeret nogen foranstaltninger under delforanstaltning 6.1 til støtte for unge landbrugeres etablering. Søjle 1-støtte til unge landbrugere tegner sig for ca. 0,5 % af udgifterne til direkte betalinger, hvilket ligger under EU-gennemsnittet.

Landbrug, skovbrug og fiskeri er vigtige sektorer for beskæftigelsen i landdistrikter og områder, der overvejende er landdistrikter, men industrien og byggesektoren er også vigtige for beskæftigelsen ifølge udkastet til SWOT for den strategiske plan under den fælles landbrugspolitik for Danmark⁹⁷. Mens der er sket et fald i beskæftigelsen i den primære sektor i landdistrikter og områder, som overvejende er landdistrikter, er der sket en lille stigning i beskæftigelsen i industrien⁹⁸. Nye forretningsområder kan have potentiale i landdistrikterne⁹⁹. Relativt flere virksomheder oprettes i byområder end uden for byerne, men andelen af nye virksomheder, der er i drift efter 5 år, er lidt højere uden for byområder¹⁰⁰.

2.8 Fremme beskæftigelse, vækst, social inklusion og lokaludvikling i landdistrikterne, herunder bioøkonomi og bæredygtigt skovbrug

I Danmark er 51 % af området overvejende landdistrikter. Dette er højere end den gennemsnitlige EU-27-andel på 45 %. Mellemregionerne tegner sig for 47 % (46 % for EU-27)¹⁰². 28 % af den danske befolkning bor i landdistrikter. Befolkningen i landdistrikterne er steget med 1,2 % fra 2015-2019. Stigningen er 4,5 % i byområder¹⁰³. EU-gennemsnittet er en lille befolkningsnedgang i landdistrikterne på 0,5 %¹⁰⁴.

Fra 2014 til 2019 har landdistrikterne oplevet en stigning i antal personer over 65 år på 10 % for mænd og 8 % for kvinder. I byområder er den stigende andel af ældre 7 % for mænd og 4 % for kvinder. Andelen af personer under 15 år i landdistrikterne er faldet med 3 % for begge køn, mens tallet i byområder viser den samme stigning på 3 % for begge køn¹⁰⁵.

Den samlede beskæftigelsesfrekvens i landdistrikterne for personer i alderen 15-64 år er siden 2013 steget til ca. 75 % i 2019¹⁰⁶, højere for mænd (78 %) end for kvinder (71 %). Beskæftigelsesfrekvensen ligger samlet set på samme niveau som i landdistrikterne. Beskæftigelsen i landdistrikterne var 68 % i 2019 på EU-plan. Med hensyn til uddannelsesniveau er beskæftigelsesfrekvensen generelt højere i landdistrikterne end i byerne (2018) og højere for mænd end for kvinder. I 2017 var 4,2 % beskæftiget inden for landbruget, 2,0 % inden for fødevarerindustrien, 0,1 % inden for skovbruget og 2,0 % inden for turisme, hvilket tilsammen svarer til 8,3 % af den samlede beskæftigelse¹⁰⁷.

Den samlede arbejdsløshed har været faldende siden 2013, og arbejdsløsheden i landdistrikterne for personer i alderen 20-64 år, som ligger under 4 %, er lidt lavere end den samlede arbejdsløshed på 5 % i 2019¹⁰⁸. Samlet set er arbejdsløsheden i landdistrikterne lav sammenlignet med EU-gennemsnittet på næsten 6 %. Arbejdsløsheden blandt kvinder i landdistrikterne er 5 %. Arbejdsløsheden blandt unge i landdistrikterne (20-24 år) er 8 %, hvilket udgør et fald i forhold til 14 % i 2015. I 2018 var ca. 8 % af unge i alderen 15-24 år i landdistrikterne hverken i beskæftigelse eller under uddannelse. Dette tal er i alt under 7 %¹⁰⁹.

BNP pr. indbygger i købekraftstandarder i danske landdistrikter ligger lige over, men meget tæt på det samlede EU-gennemsnit. I byområder ligger Danmark imidlertid betydeligt over EU-gennemsnittet (ca. 190 i 2017, hvor EU = 100)¹¹⁰. Det betyder, at der i Danmark er en betydelig kløft mellem by og land på næsten 90 %. Landdistrikterne tegner sig for 24 % af bruttoværditilvæksten (2017). Dette tal har været stabilt siden 2005.

Hvad angår turistsektoren, har antallet af sengepladser i landdistrikterne siden 2012 ligget stabilt på ca. 310 000 pladser (2017) ud af i alt 425 000 sengepladser i hele Danmark¹¹¹.

Når det gælder fattigdomsraten — personer, der er truet af fattigdom eller social udstødelse — udgør den ca. 14 % i landdistrikter (2019) — et godt stykke under EU-27's gennemsnitlige fattigdomsrate på ca. 24 % i landdistrikter (2018) — og næsten det samme niveau som i byer og forstæder (13 %), men betydeligt lavere end i byerne (21 %)¹¹². Den generelle tendens er, at fattigdommen i landdistrikterne er faldet let siden 2005.

Niveauet for lokal udvikling og livskvalitet i landdistrikterne anses for at være højt sammenlignet med EU-gennemsnittet. Gennem indikatorer¹¹³ såsom landbefolkningens deltagelse i uformelle frivillige aktiviteter (44 % i 2015 sammenlignet med EU-gennemsnittet på 24 %)¹¹⁴ og landbefolkningens deltagelse i alle kulturelle eller sportslige aktiviteter inden

for de sidste 12 måneder (85 % i 2015 sammenlignet med EU-gennemsnittet på 60 %) ¹¹⁵. Andelen af personer, der ikke deltager i aktiviteter som f.eks. film, live-forestillinger og kultursteder eller sportsbegivenheder, fordi det ikke er muligt i nabolaget, er lavere end EU-gennemsnittet ¹¹⁶.

I perioden 2014-2020 er der udvalgt 26 lokale LEADER-aktionsgrupper til at få ELFUL-støtte ¹¹⁷, som dækker 56 ud af i alt 98 danske kommuner, herunder små øer, og 54 % af befolkningen i landdistrikterne ¹¹⁸. Flere lokale aktionsgrupper dækker forholdsvis store områder og ofte mere end én kommune. I 2019 konkluderes det i en evaluering af LEADER i Danmark, at den bidrager positivt til en afbalanceret territorial udvikling af landdistrikterne gennem jobskabelse og øget omstillingskapacitet blandt de involverede aktører i samspil med andre offentlige støtteinstrumenter ¹¹⁹.

Kun 15 % af Danmarks område er skov, og beskæftigelsen i skovbrugssektoren anslås til ca. 6 000 ÅAE (2017) ¹²⁰. Produktiviteten ligger lige under EU-gennemsnittet med en bruttoværditilvækst pr. beskæftiget på ca. 50 000 EUR ¹²¹.

Omsætningen i bioøkonomien steg fra 2009-2015 med 33 % og beløb sig til 51,7 mia. EUR. I 2015 var 52 % i fødevarer-, drikkevarer- og tobakssektoren, 19 % inden for biobaserede kemikalier, lægemidler, plast og gummi (ekskl. biobrændstoffer), og landbrugssektoren tegnede sig for 18 %. Omsætningen pr. beskæftiget i bioøkonomisektoren var næsten 294 000 EUR sammenlignet med et EU-gennemsnit på 119 000 EUR ¹²². I 2017 var 165 000 personer beskæftiget i bioøkonomien, heraf 62 000 i landbruget. Omsætningen i bioøkonomien inden for landbruget er steget med 25 % fra 2008 til 2017, selv om der har været langsom vækst siden 2014. Beskæftigelsen er faldet med 6 % i samme periode. Udkastet til SWOT peger på et potentiale for øget efterspørgsel efter biomasse, der hovedsagelig produceres i landdistrikter. Produktion af biomasse har desuden generelt mindre indvirkning på miljø og klima end traditionelle afgrøder. Når der ses frem i tiden, kan yderligere investeringer i bioøkonomi gøre det muligt at sikre sig et forspring i udviklingen af bioraffinering af proteiner. ¹²³ Bioøkonomi er også en vigtig mulighed for at udnytte madspild i landbruget og dermed bidrage til at reducere det.

2.9 Forbedre den måde, hvorpå landbruget i EU reagerer på samfundets krav til fødevarer og sundhed, herunder sikre, nærende og bæredygtige fødevarer samt dyrevelfærd

Varetagelse af sikkerheden ved pesticider og kontrol med deres anvendelse er en integreret del af en bæredygtig fødevarerproduktion. Kommissionen har bemærket, at en nedbringelse af risici ved pesticider er en politisk prioritet, og der er et stort engagement fra både arbejdsmarkedets parters og offentlighedens side på dette område. Ikke desto mindre er gennemførelsen af direktiv 2009/128 fortsat et centralt spørgsmål, og der er behov for effektiv kontrol med gennemførelsen af de generelle principper for integreret bekæmpelse af skadegørere (IPM) for alle typer professionelle brugere. Danmark har planlagt yderligere foranstaltninger, der skal træde i kraft den 1. januar 2021.

De tal, som de danske myndigheder har offentliggjort for den harmoniserede risikoindikator 1 for pesticidanvendelse, viser et fald i den risiko, der er forbundet med pesticidanvendelse, på 48 % i perioden 2011-2018 sammenlignet med en reduktion på 17 % på EU-plan. Dette afspejler de danske handlingsplaners succes med hensyn til reduktion af anvendelsen og/eller risiciene for menneskers sundhed og miljøet som følge af pesticider (se figur 1). Salget af pesticider er faldet med 31 % fra 2011 til 2018. ¹²⁴ En del af dette fald i salget og anvendelsen af pesticider kan bl.a. tilskrives den differentierede pesticidafgift.

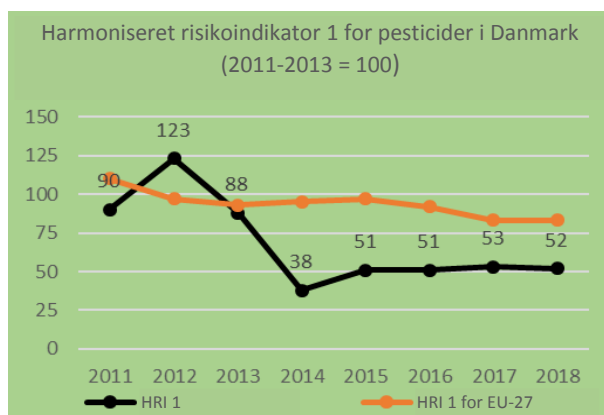
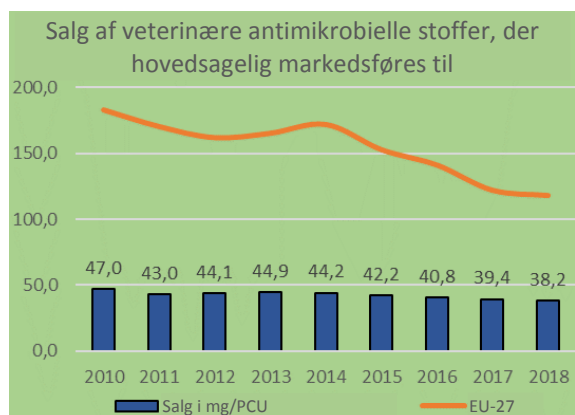
Nødgodkendelser afspejlet i HRI 2 har varieret i Danmark i de sidste 4,5 år og er lave sammenlignet med andre medlemsstater. Fra 2016 til midten af 2020 havde Danmark udstedt 63 nødgodkendelser i henhold til ansøgningsforvaltningssystemet for plantebeskyttelsesmidler. Danmark udsteder kun nødgodkendelser i tilfælde, hvor der ikke er nogen alternativer. Danmark har siden 2018 givet nødgodkendelser til anvendelse af frø til sukkerroer behandlet med neonicotinoide hvert år. Den overordnede udfordring for Danmark er at fastholde den positive tendens for at opfylde "fra jord til bord" -målene.

Dyrevelfærd er et andet prioriteret område under jord til bord-strategien, som også er afgørende for fødevarerens bæredygtighed. I den seneste auditrapport om dyrevelfærd i Danmark fra 2017¹²⁵ konkluderes det, at de foranstaltninger, som de danske myndigheder har truffet, endnu ikke har ført til bedre overholdelse af bestemmelserne i svinedirektivet med hensyn til at undgå rutinemæssig halekupering af svin. Siden 2017 er der taget en række initiativer for at reducere antallet af halekuperede svin. Handlingsplanen for bedre dyrevelfærd for svin er et langsigtet projekt, hvorunder der skal gøres en betydelig indsats for at overholde disse regler.

Hvad angår antimikrobielle stoffer, har Danmark et af de laveste forbrug af antimikrobielle stoffer i EU (se figur) med et gennemsnit, der ligger et godt stykke under EU-gennemsnittet på 118 mg¹²⁶ pr. PCU. Konklusionen i den seneste kontrolrapport¹²⁷ var, at der er etableret en langvarig tradition for højt udviklede officielle og frivillige (faglige og industrimæssige) politikker for tilgængelighed og anvendelse af antimikrobielle stoffer (herunder kritisk vigtige antimikrobielle stoffer) til dyr. Udfordringen er at identificere eventuelle yderligere tiltag for at holde anvendelsen af antimikrobielle stoffer nede.

Danmark har et lavt forbrug af frugt og grøntsager¹²⁸, idet kun 17 % af den voksne befolkning opfylder de officielle kostråd på 600 g/dag¹²⁹. Forbrugsmønstrene viser, at der er behov for yderligere at fremme forbrugernes efterspørgsel efter sundere valg af fødevarer. Indsatsen bør fokusere på at skifte til sunde bæredygtige kostvaner i overensstemmelse med en national indsats for at reducere forekomsten af ikkeoverførbare sygdomme og forbedre fødevarerens samlede miljøpåvirkning. Dette ville indebære, at man gik over til en mere plantebaseret kost med mindre rødt kød og flere frugter og grøntsager, hele korn, bælgrugter, nødder og frø.

Det danske affaldsforebyggelsesprogram fra 2015¹³⁰ omhandler ikke fødevarer og madspild i primærproduktionsleddet og de tidlige led i forsyningskæden. Dette kunne tages op i det forventede nationale program for forebyggelse af madspild¹³¹.

Kilde: DG AGRI after ESVAC, Tenth ESVAC Report (2020)¹³² Kilde: EUROSTAT [aei_hri]

2.10 Tværgående målsætning om viden, innovation og digitalisering

Landbrugsfagligt viden- og innovationsnetværk (AKIS) i Danmark anses for at være en stærk organisation. Danmarks bedriftsrådgivningstjenester er indbygget i et videns- og innovationssystem, der omfatter landbrugsrådgivere, forskningsinstitutter, offentlige myndigheder og private virksomheder. AKIS og rådgivningstjenesterne er lydhøre over for landbrugernes behov og offentlighedens krav. Dette samarbejde forventes at fortsætte og blive udvidet.

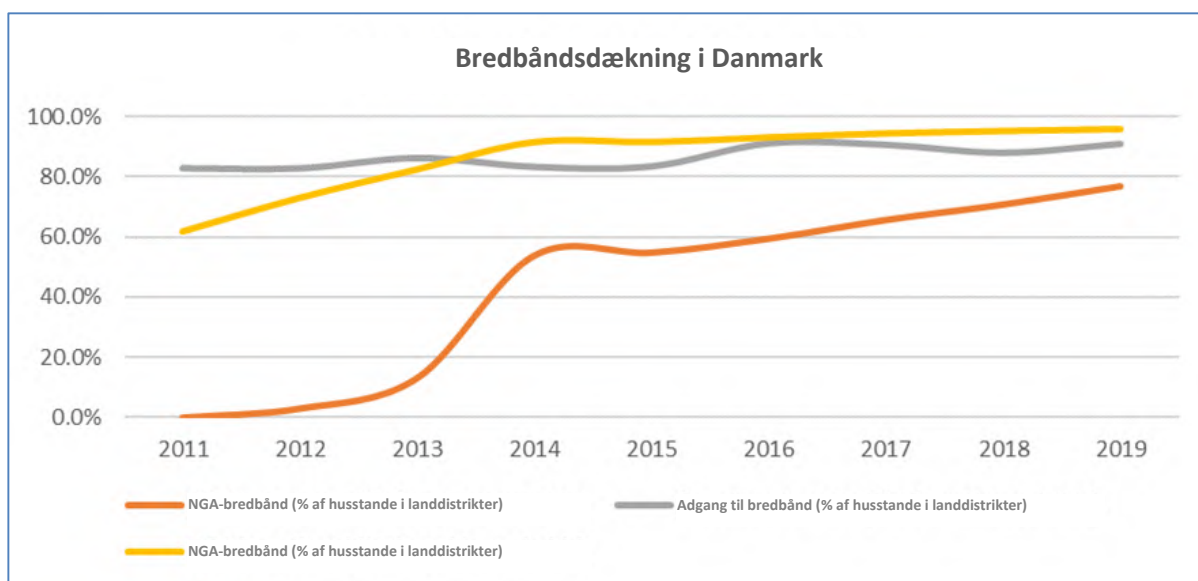
Rådgivningstjenester i Danmark leveres af de danske landbrugsrådgivningstjenester. SEGES, det danske videncenter for landbrug, indgår i landbrugsrådgivningstjenesterne og fungerer som national forsknings- og videnformidler. Sideløbende med samarbejdet med landbrugsrådgivningstjenesterne er der flere små private uafhængige konsulentfirmaer, der leverer rådgivningstjenester. Alle landbrugere, herunder ikke-medlemmer, har adgang til en rådgiver inden for dette system, og de 31 lokale landbrugsrådgivningstjenester (med ca. 2 500 ansatte) dækker alle dele af Danmark. Systemet giver landbrugere og rådgivere national ajourført viden og professionel rådgivning på højt niveau om alle aspekter af landbrug og bedriftsforvaltning.

Landbrugssektoren samler interessenter omkring udvikling og gennemførelse af forskning og innovation i overensstemmelse med principperne for operationelle grupper inden for rammerne af EIP¹³³. Interessenterne har været aktive i det europæiske innovationspartnerskab for landbrug (EIP), men kun i EIP-fokusgrupper. Der er ikke oprettet nogen operationelle grupper inden for rammerne af EIP i Danmark.

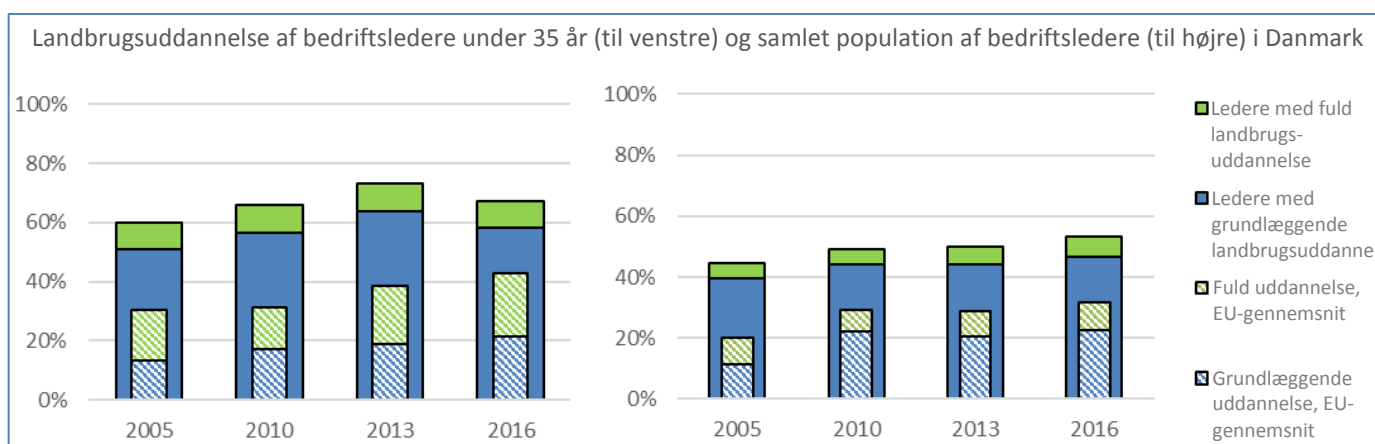
Den digitale infrastruktur er god, og 77 % af husstandene i landdistrikterne har adgang til hurtigt bredbånd sammenlignet med 96 % af alle husstande. 96 % af husstandene i landdistrikterne har adgang til (mindre hurtigt) bredbånd¹³⁴. Målet om 100 % dækning med hurtigt bredbånd i 2025 er imidlertid endnu ikke nået for alle husstande. Øget konnektivitet vil med støtte fra den fælles landbrugspolitik eller andre EU-fonde eller nationale fonde yderligere forbedre vilkårene for virksomheder i landdistrikterne og livskvaliteten i landdistrikterne. Andelen af personer med grundlæggende eller højere grundlæggende digitale færdigheder ligger et godt stykke over EU-gennemsnittet med 70 % af den samlede befolkning¹³⁵ (EU: 58 %¹³⁶), og 62 % af befolkningen i landdistrikterne¹³⁷ (EU: 49 %¹³⁸).

Der er generelt god kapacitet til at indføre ny teknologi, og teknologien til præcisionsdyrkning anvendes f.eks. af 25 % af landbrugerne. Som det fremgår af udkastet til SWOT¹³⁹, bruger landbrugere under 50 år næsten dobbelt så meget ny teknologi som ældre landbrugere. Efterhånden som landbrugerne bliver ældre, og færre unge landbrugere kommer ind i sektoren, kan dette føre til færre investeringer i og indførelse af ny teknologi.

I programmeringsperioden 2014-2020 programmerede Danmark ca. 4 % af deres samlede rammebeløb til udvikling af landdistrikterne (ELFUL + nationalt bidrag) under foranstaltning 1: videnoverførsels- og informationstransaktioner og foranstaltning 16: Samarbejde. Dette svarer til EU-28-gennemsnittet.

Figur: Bredbåndsdækning¹⁴⁰

Figur: Uddannelse af bedriftsledere¹⁴¹

-
- ¹ Generaldirektoratet for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.25 Landbrugsfaktorindkomst og kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.26 Virksomhedsindkomst i landbruget*. Indkomst baseret på EUROSTAT [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] og [[aact_eaa06](#)] med tillæg af aflønning af ansatte til virksomhedsindkomsten og divideret med det samlede antal årsarbejdsenheder. NB: anslåede data for 2019. Den gennemsnitlige løn i økonomien baseret på EUROSTAT [[nama_10_a10_e](#)] tusind udførte arbejdstimer ved anvendelse af medarbejdernes indenlandske koncept og [[nama_10_a10](#)], lønninger.
- ² Generaldirektoratet for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter. Egne beregninger baseret på INLB-data (indtil 2018).
- ³ Generaldirektoratet for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.25 Landbrugsfaktorindkomst og kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.26 Virksomhedsindkomst i landbruget*. Indkomst baseret på EUROSTAT [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] og [[aact_eaa06](#)] med tillæg af aflønning af ansatte til virksomhedsindkomsten og divideret med det samlede antal årsarbejdsenheder. NB: anslåede data for 2019. Den gennemsnitlige løn i økonomien baseret på EUROSTAT [[nama_10_a10_e](#)] tusind udførte arbejdstimer under anvendelse af medarbejdernes indenlandske koncept og [[nama_10_a10](#)], lønninger.
- ⁴ De beregninger, som GD for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter selv har foretaget, er baseret på INLB-data (indtil 2018).
- ⁵ Informationsnettet for Landøkonomisk Bogføring (INLB), INLB's standardrapporter https://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/consult_std_reports_en.cfm
- ⁶ De beregninger, som GD for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter selv har foretaget, er baseret på CATS-data (Clearance of Accounts Trailing System) (indtil 2017)
- ⁷ De beregninger, som GD for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter selv har foretaget, er baseret på CATS-data (Clearance of Accounts Trailing System) (indtil 2017)
- ⁸ Baseret på INLB-data (bedrifter med en økonomisk størrelse > 15 000 EUR) er den gennemsnitlige bedriftsstørrelse 111 ha (2018).
- ⁹ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.17 Landbrugsbedrifter (bedrifter)*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmleg](#)]. Ifølge Eurostats definition var den gennemsnitlige bedriftsstørrelse 74,6 ha.
- ¹⁰ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.25 Landbrugsfaktorindkomst*. Baseret på EUROSTAT [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] og [[aact_eaa06](#)]
Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.26 for virksomhedsindkomst i landbruget*. Baseret på EUROSTAT [[aact_eaa04](#)] og [[aact_ali01](#)]
- ¹¹ Europa-Kommissionen. *Arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene — landerapport for Danmark 2020*. SWD (2020) 503 final.
<https://www.topdanmark.dk/landbrug/landbrugsforsikringer/afgroedeforsikring/>
- ¹² Generaldirektoratet for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter, ECORYS og Wageningen Economic Research. *Study on risk management in EU agriculture*. Den Europæiske Unions Publikationskontor, Bruxelles 2018. 302 sider.
- ¹³ Generaldirektoratet for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.25 Landbrugsfaktorindkomst og kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.26 Virksomhedsindkomst i landbruget*. Indkomst baseret på EUROSTAT [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] og [[aact_eaa06](#)] med tillæg af aflønning af ansatte til virksomhedsindkomsten og divideret med det samlede antal årsarbejdsenheder. NB: anslåede data for 2019. Den gennemsnitlige løn i økonomien baseret på EUROSTAT [[nama_10_a10_e](#)] tusind udførte arbejdstimer ved anvendelse af medarbejdernes indenlandske koncept og [[nama_10_a10](#)], lønninger.
- ¹⁴ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. Udkast til SWOT-analyse. *SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætningerne I samt A, B og C*. s.80.
- ¹⁵ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.08 BNP pr. indbygger*. Baseret på EUROSTAT [[nama_10r_3gdp](#)] og [[nama_10r_3popgdp](#)]
- ¹⁶ Europa-Kommissionen. GD AGRI's beregninger (for delvis produktivitet), *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.22 Landbrugets arbejdsstyrke*, baseret på EUROSTAT [[ef_lf_main](#)]. *Indikator for indvirkning på den fælles landbrugspolitik I.03 Samlet faktorproduktivitet i landbruget*, baseret på EUROSTAT.
- ¹⁷ Europa-Kommissionen, *Indikator for indvirkning på den fælles landbrugspolitik I. 06 Faste bruttoinvesteringer i landbruget*. Baseret på EUROSTAT.
- ¹⁸ Danmarks Statistik. <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=31408>
- ¹⁹ Andelen af bedriftsledere under 35 år var 5,1 % i 2016. Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.24 Landbrugsuddannelse af bedriftsledere*. Baseret på EUROSTAT [[ef_mp_training](#)].
- ²⁰

- 21 Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.27 Samlet faktorproduktivitet*. Baseret på EUROSTAT [[aact_eaa05](#)], [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)], [[apro_cpsh1](#)] og [[ef_mptenure](#)] og INLB. GD AGRI for delvis produktivitet.
- 22 Europa-Kommissionen. *Analytisk faktablad for Danmark: Ni mål for en fremtidig fælles landbrugspoliti*.
- 23 Europa-Kommissionen. *Analytisk faktablad for Danmark: Ni mål for en fremtidig fælles landbrugspoliti*.
- 24 EUROSTAT [[prc_ppp_ind](#)]. *Prisniveauer for fødevarer, drikkevarer og tobak*.
- 25 Europa-Kommissionen. *GD AGRI Dashboard*.
- 26 eAmbrosia. *EU's register over geografiske betegnelser*.
- 27 Europa-Kommissionen. *Indikatorer for den fælles landbrugspolitik — Data Explorer*. Den fælles landbrugspolitikens resultatindikator RPI_03 Værdi for primærproducenter i fødevarekæden.
- 28 Det Europæiske Miljøagentur (EEA). *EEA greenhouse gas – data viewer*.
- 29 Det Europæiske Miljøagentur (EEA) [[env_air_gge](#)].
- 30 Det Europæiske Miljøagentur (EEA) [[env_air_gge](#)].
- 31 Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.21 Husdyrenheder*. Baseret på EUROSTAT [[ef_lsk_main](#)], [[ef_lsk_poultry](#)], [[ef_lsk_bovine](#)] og [[ef_lus_main](#)].
- 32 Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. *SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætningerne 2 samt D, E & F*. (2019) s. 29. Datakilde: EUROSTAT, drivhusgasemissioner efter kildesektor [[env_air_gge](#)] og slagtning på slagterier — årlige data ([apro_mt_pann](#)).
- 33 Det Europæiske Miljøagentur (EEA) [[env_air_gge](#)].
- 34 Det Europæiske Miljøagentur (EEA) [[env_air_gge](#)].
- 35 Generaldirektoratet for Det Fælles Forskningscenter. *Distribution af tørveområder i Europa. Mires and Peat, bind 1 (2006), artikel 01, ISSN 1819-754X 2006 International Mire Conservation Group og International Peat Society*.
- 36 Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.43 Produktion af vedvarende energi fra landbrug og skovbrug*. Baseret på EUROSTAT [[nrg_bal_c](#)] og [[nrg_cb_rw](#)] og Strategie Grains.
- 37 Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.44 Energiforbrug i landbrugs-, skovbrugs- og fødevarerindustrien*. Baseret på EUROSTAT [[nrg_bal_c](#)].
- 38 Det danske Klima-, energi- og forsyningsministerium. *Danmarks integrerede nationale energi- og klimaplan*. December 2019.
- 39 Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. *SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætningerne 2 samt D, E & F*. (2019) s. 28.
- 40 Miljø- og Fødevarerministeriet. *Mindre CO₂-udledning fra landbruget og mere natur*. Regering.dk, 2019.
- 41 Det Europæiske Miljøagentur (EEA) [[env_air_gge](#)].
- 42 Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.45 Emissioner fra landbruget*. Baseret på EUROSTAT [[env_air_emis](#)], oprindelig kilde Det Europæiske Miljøagentur (UNFCC_v22). Sektoren for æglæggende høns tegner sig for 2 % og slagtekyllingesektoren for 1 %.
- 43 Det Europæiske Miljøagentur (EEA). *Direktivet om nationale emissionslofter — fremviser af emissionsdata 1990-2018*.
- 44 Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.41 Jordbundens organiske materiale i agerjord*. Det Fælles Forskningscenter (JRC) baseret på LUCAS-kortlægning af arealanvendelse 2015.
- 45 Europa-Kommissionen. *Revision af gennemførelsen af miljøreglerne 2019. Landerapport for Danmark*.
- 46 Det Europæiske Jordbundsdatacenter (ESDAC). *Indicators on Soil Erosion*.
- 47 Borrelli, P., Lugato, E., Montanarella, L. and Panagos, P., 2017. *A new assessment of soil loss due to wind erosion in European agricultural soils using a quantitative spatially distributed modelling approach*. *Land Degradation & Development*, 28(1), pp.335-344.
- 48 EUROSTAT. *Agri-environmental indicator — tillage practices*. Baseret på Eurobase [[ef_mp_prac](#)] for dyrkningspraksis, delvist for agerjord og bedriftens størrelse, og [[ef_lus_main](#)] for agerjord.
- 49 Danmark deltager ikke i dataindsamlingen om bruttonæringsstofbalancer og opfordres kraftigt til at fremsende sine beregninger af bruttonæringsstofbalancer til Kommissionen.
- 50 Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.40 Vandkvalitet*. Baseret på EUROSTAT [[aei_pr_gnb](#)] og Det Europæiske Miljøagentur som f.eks. i *Waterbase — Water Quality, CSI020*, baseret på data rapporteret til EIONET.
- 51 Det Europæiske Miljøagentur. *INDICATOR ASSESSMENT Nutrients in freshwater in Europe*.
- 52 Helsingforskommissionen. *STATE OF THE BALTIC SEA — Second HELCOM holistic assessment 2011–2016*.
- 53 Europa-Kommissionen. *Arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene. Second River Basin Management Plans — Member State: Denmark*. SWD(2019) 38 final.

- ⁵⁴ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.40 Vandkvalitet*. Baseret på EUROSTAT [[aei_pr_gnb](#)] og Det Europæiske Miljøagentur som f.eks. i [Waterbase — Water Quality CSI020](#), baseret på data rapporteret til EIONET.
- ⁵⁵ Europa-Kommissionen. [RAPPORT FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET OG EUROPA-PARLAMENTET om gennemførelsen af Rådets direktiv 91/676/EØF om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, baseret på rapporter fra medlemsstaterne for perioden 2012-2015](#). COM(2018) 257 final.
- ⁵⁶ Europa-Kommissionen. [DG AGRI Dashboard](#). Beregning baseret på Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.18 Landbrugsareal*. Baseret på EUROSTAT [[apro_cpsh1](#)] og Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.21 Husdyrenheder*. Baseret på EUROSTAT [[ef_lsk_main](#)], [[ef_lsk_poultry](#)], [[ef_lsk_bovine](#)] og [[ef_lus_main](#)].
- ⁵⁷ EUROSTAT [[env_wat_res](#)].
- ⁵⁸ EUROSTAT [[TAI03](#)].
- ⁵⁹ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.45 Emissioner fra landbruget*. Baseret på EUROSTAT [[env_air_emis](#)], oprindelig kilde Det Europæiske Miljøagentur (UNFCC_v22).
- ⁶⁰ EU-gennemsnittet omfatter ikke alle medlemsstater. Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.39 Vandindvinding i landbruget*. Baseret på EUROSTAT [[env_wat_abs](#)].
- ⁶¹ Det Europæiske Miljøagentur (EEA). [Water exploitation index plus \(WEI+\) for river basin districts \(1990-2015\)](#). EUROSTAT. [Water exploitation index](#).
- ⁶² Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.40 Vandkvalitet*. Baseret på EUROSTAT [[aei_pr_gnb](#)].
- ⁶³ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.36 Bevaringsstatus for levesteder i landbrugsområdet*. Oprindelig kilde: [Det Europæiske Miljøagentur](#)
- ⁶⁴ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. *Opgørelse af afgrødefordeling* 2020. https://lbst.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Tilskud/Arealtilskud/Direkte_stoette_-_grundbetaling_mm/2020/Opgoerelse_af_afgroedefordelingen_2020.pdf
- ⁶⁵ Europa-Kommissionen. *Mål for den grønne pagt*. GD AGRI baseret på EUROSTAT og JRC baseret på LUCAS-undersøgelsen.
- ⁶⁶ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.33 Landbrugsintensitet*. Baseret på INLB — Miljøindikator "Intensivering/ekstensivering"
- ⁶⁷ EUROSTAT [[tai09](#)].
- ⁶⁸ Europa-Kommissionen. [Revision af gennemførelsen af miljøreglerne 2019. Landerapport for Danmark](#).
- ⁶⁹ BirdLife Europe, Det Europæiske Miljøkontor (EEB), Friends of the Earth Europe (FoEE) og WWF (2018). *The State of Implementation of the Birds- and Habitats Directives in the EU - Nature scorecard for Denmark*. Bruxelles.
- ⁷⁰ Danmarks Naturfredningsforening og WWF Danmark (2017). *Biodiversitetsbarometer — Vurdering af Danmarks indsats for biodiversitet 2017*. København.
- ⁷¹ Miljøstyrelsen (2017). *Behov på naturområdet — en sammenfatning af behov på naturområdet baseret på eksisterende viden*. Miljøstyrelsen, København.
- ⁷² Europa-Kommissionen. [ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE EU's revision af gennemførelsen af miljøreglerne 2019 landerapport — DANMARK. SWD\(2019\) 134 final](#).
- ⁷³ Moeslund, J.E., Nygaard, B., Ejrnæs, R., Bell, N., Bruun, L.D., Bygebjerg, R., Carl, H., Damgaard, J., Dylmer, E., Elmeros, M., Flensted, K., Fog, K., Goldberg, I., Gønget, H., Helsing, F., Holmen, M., Jørum, P., Lissner, J., Læssøe, T., Madsen, H.B., Misser, J., Møller, P.R., Nielsen, O.F., Olsen, K., Sterup, J., Søchting, U., Wiberg-Larsen, P. og Wind, P. 2019. *Den danske Rødliste*. Aarhus Universitet, DCE — Nationalt Center for Miljø og Energi. www.redlist.au.dk. <https://bios.au.dk/forskningraadgivning/temasider/redlistframe/>
- ⁷⁴ EUROSTAT [[aei_fm_salpest09](#)].
- ⁷⁵ EUROSTAT [[org_cropar](#)].
- ⁷⁶ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.31 Arealdekke*. Baseret på Det Europæiske Miljøagentur, Corine Land Cover 2018
- ⁷⁷ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.32 LFA - ANC*. Baseret på EUROSTAT [[apro_cpsh1](#)].
- ⁷⁸ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.38 Beskyttet skov*. Oprindelig kilde: Forest Europe/Unece/FAO — State of Europe's Forests 2015 Report (SoEF 2015), tabel A4.14 og A4.15
- ⁷⁹ Det Europæiske Miljøagentur. [DASHBOARD \(TABLEAU\) — Conservation status and trends of habitats and species](#).
- ⁸⁰ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.19 Landbrugsområde med økonomisk landbrug*. Baseret på EUROSTAT [[org_cropar_h1](#)] and [[org_cropar](#)].

-
- ⁸¹ Generaldirektoratet for Landbrug og Udvikling af Landdistrikter. Baseret på EUROSTAT for braklagte arealer og Det Fælles Forskningscenter baseret på Lucas-undersøgelsen til vurdering af landskabslementer.
- ⁸² * Landskabslementer: De lineære elementer, som overvejes her, er græsmarginer, kratmarginer, enkeltstående træer, buske, rækker med træer, hække og grøfter. Dette skøn bør foretages med forsigtighed på grund af metodologiske forbehold.
- ⁸³ fi-compass, 2020, Financial needs in the agriculture and agrifood sector in Denmark, Study report, 78 sider. Tilgængelig på: https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Denmark.pdf.
- ⁸⁴ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁸⁵ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁸⁶ Antal landbrugere under 35 år i forhold til antal landbrugere på 55 år eller derover udtrykt som 100 ældre landbrugere.
- ⁸⁷ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁸⁸ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁸⁹ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁹⁰ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁹¹ Se næste afsnit.
- ⁹² Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁹³ Egne beregninger baseret på: Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.23 Bedriftsledernes aldersstruktur*. Baseret på EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ⁹⁴ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.24 Landbrugsuddannelse af bedriftsledere*. Baseret på EUROSTAT [[ef_mp_training](#)]. Bemærk, at der foreligger data for EU-28 og ikke for EU-27.
- ⁹⁵ Finansieringsgabets består af den udækkede finansierings efterspørgsel fra økonomisk levedygtige virksomheder i sektoren. Den udækkede efterspørgsel omfatter lån, der er ansøgt om, men ikke opnået, samt lån, der ikke er ansøgt om, fordi det forventes, at den finansielle institution vil afvise ansøgningen.
- ⁹⁶ fi-compass, 2020, Financial needs in the agriculture and agrifood sector in Denmark, Study report, 78 sider. Tilgængelig på: https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Denmark.pdf.
- ⁹⁷ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. [SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætning 3: At styrke den socio-økonomiske struktur i landområderne \(2019\)](#), s. 21.
- ⁹⁸ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. [SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætning 3: At styrke den socio-økonomiske struktur i landområderne \(2019\)](#), s. 37.
- ⁹⁹ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. [SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætning 3: At styrke den socio-økonomiske struktur i landområderne \(2019\)](#), p. 32ff.
- ¹⁰⁰ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. [SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætning 3: At styrke den socio-økonomiske struktur i landområderne \(2019\)](#), s. 38.
- ¹⁰¹ EUROSTAT [[ef_m_farmang](#)].
- ¹⁰² EUROSTAT. Tallene er baseret på typologien mellem by og land i overensstemmelse med den fælles kontekstindikator C.03 Område [[reg_area3](#)] og [[urt_d3area](#)].
- ¹⁰³ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.01 Befolkning*. Baseret på EUROSTAT [[demo_r_gind3](#)].
- ¹⁰⁴ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.01 Befolkning*. Baseret på EUROSTAT [[demo_r_gind3](#)].
- ¹⁰⁵ EUROSTAT [[urt_pjanagr3](#)].
- ¹⁰⁶ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.05 Beskæftigelsesfrekvens*. Baseret på EUROSTAT [[lfst_r_ergau](#)].
- ¹⁰⁷ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.08 BNP pr. indbygger*. Baseret på EUROSTAT [[nama_10r_3gdp](#)] og [[nama_10r_3popgdp](#)].

- ¹⁰⁸ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.07 Arbejdsløshed*. Baseret på EUROSTAT [[lfst_r_lfu3rt](#)].
- ¹⁰⁹ EUROSTAT [[edat_lfse_29](#)].
- ¹¹⁰ EUROSTAT [[urt_10r_3gdp](#)].
- ¹¹¹ EUROSTAT [[tour_cap_natd](#)].
- ¹¹² EUROSTAT [[ilc_peps13](#)].
- ¹¹³ De indikatorer, der er nævnt i dette afsnit, er kun indsamlet for 2015, hvilket betyder, at det ikke er muligt at foretage en sammenligning mellem årene.
- ¹¹⁴ EUROSTAT [[ilc_scp20](#)].
- ¹¹⁵ EUROSTAT [[ilc_scp02](#)].
- ¹¹⁶ EUROSTAT [[ilc_scp06](#)].
- ¹¹⁷ Nogle få de lokale aktionsgrupper støttes også af Den Europæiske Hav- og Fiskerifond (EHFF).
- ¹¹⁸ Årlig gennemførelsesrapport for programmet for udvikling af landdistrikter i Danmark, 2020.
- ¹¹⁹ Oxford Research og Syddansk Universitet (SDU). *Evaluering af LAG/LEADER 2014-2018 (2019)*.
- ¹²⁰ EUROSTAT [[for_awu](#)] denomineret i årsarbejdsenheder.
- ¹²¹ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.15 Arbejdskraftens produktivitet i skovbruget*. Baseret på EUROSTAT [[for_eco_cp](#)] og [[for_awu](#)].
- ¹²² Det Fælles Forskningscenter. *Data portal of agro-economics Modelling — DataM. Jobs and Wealth in the European Union Bioeconomy*.
- ¹²³ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. *SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætning 3: At styrke den socio-økonomiske struktur i landområderne (2019)*, p. 71-72.
- ¹²⁴ EUROSTAT [[aei_fm_salpest09](#)].
- ¹²⁵ Europa-Kommissionen — Generaldirektoratet for Sundhed og Fødevarer. *ENDELIG RAPPORT OM EN KONTROL GENNEMFØRT I DANMARK FRA DEN 9. OKTOBER 2017 TIL DEN 13. OKTOBER 2017 FOR AT EVALUERE MEDLEMSSTATERNES AKTIVITETER MED HENSYN TIL AT FOREBYGGE HALEBIDNING OG UNGDÅ RUTINEMÆSSIG HALEKUPERING AF SVIN*.
- ¹²⁶ Det Europæiske Lægemiddelagentur, europæisk overvågning af veterinært forbrug af antimikrobielle stoffer (ESVAC). *Salg af antimikrobielle veterinærlægemidler i 31 lande i 2018 — tendenser fra 2010 til 2018, tiende ESVAC-rapport*. [EMA/24309/2020](#).
- ¹²⁷ Europa-Kommissionen — Generaldirektoratet for Sundhed og Fødevarer. *ENDELIG RAPPORT OM ET FACTFINDING-BESØG UDFØRT I DANMARK FRA DEN 1. FEBRUAR 2016 TIL DEN 5. FEBRUAR 2016 FOR AT INDSAMLE OPLYSNINGER OM HENSIGTSMÆSSIG ANVENDELSE AF ANTIMIKROBIELLE STOFFER TIL DYR*.
- ¹²⁸ EUROSTAT [[hlth_ehis_fv3c](#)].
- ¹²⁹ DTU Fødevarerinstitutionen (2015): Danskernes kostvaner 2011-2013, Danmarks Tekniske Universitet, København
- ¹³⁰ Den danske regering. *Denmark without Waste II. A Waste Prevention Strategy*. (2015)
- ¹³¹ Som krævet i artikel 29, stk. 2a, i affaldsrammedirektivet 2008/98/EF.
- ¹³² Det Europæiske Lægemiddelagentur, europæisk overvågning af veterinært forbrug af antimikrobielle stoffer (ESVAC). *Salg af antimikrobielle veterinærlægemidler i 31 lande i 2018 — tendenser fra 2010 til 2018, tiende ESVAC-rapport*. [EMA/24309/2020](#).
- ¹³³ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. *Det danske landdistriktsprogram 2014-2020*. (The Danish Rural Development Programme 2014-2020).
- ¹³⁴ Europa-Kommissionen. *Indekset over den digitale økonomi og det digitale samfund*. Individuelle indikatorer for DESI-indekset — 1b1 Fast BB (NGA) dækning [[desi_1b1_fbbc](#)]
- ¹³⁵ Europa-Kommissionen. *Data visualisation tool — Digital scoreboard — Key Indicators*.
- ¹³⁶ Europa-Kommissionen. *Data visualisation tool — Digital scoreboard — Key Indicators*.
- ¹³⁷ Europa-Kommissionen. *Data visualisation tool — Digital scoreboard — Key Indicators*.
- ¹³⁸ Europa-Kommissionen. *Data visualisation tool — Digital scoreboard — Key Indicators*.
- ¹³⁹ Landbrugsstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i Danmark. *SWOT-analyser om landbrug- og fødevarerhverv i Danmark — Målsætningerne 1 samt A, B & C*. (2019) s. 90.
- ¹⁴⁰ Europa-Kommissionen. *Indekset over den digitale økonomi og det digitale samfund*. Individuelle indikatorer for DESI-indekset — 1b1 Fast BB (NGA) dækning [[desi_1b1_fbbc](#)]
- ¹⁴¹ Europa-Kommissionen. *Kontekstindikator for den fælles landbrugspolitik C.24 Landbrugsuddannelse af bedriftsledere*. Baseret på EUROSTAT [[ef_mp_training](#)].